

Kirjallisuuskatsaus taiteen mahdollisuuksista rikostaustaisten naisten hyvinvoinnin ja desis- tanssin tukena

Heli Seppänen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Kirjallisuuskatsaus taiteen mahdollisuuksista rikostaustaisten
naisten hyvinvoinnin ja desistanssin tukena**

Heli Seppänen
Sosionomi, rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2022

Heli Seppänen

Kirjallisuuskatsaus taiteen mahdollisuuksista rikostaustaisten naisten hyvinvoinnin ja desistanssin tukena

Vuosi

2022

Sivumäärä

54

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata taiteen ja taidemenetelmien myönteisiä vaikutuksia rikostaustaisille naisille. Tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa taidemenetelmistä ja niiden hyödyntämisestä rikostaustaisten naisten parissa tehtävässä työssä. Opinnäytetyön tilaajana toimi Mimmit ry kaupunkikulttuuriyhdistys. Tietoperustassa kuvattiin taideterapian ja muiden taidemenetelmien hyödyntämistä sosiaali- ja rikosseuraamusalan työssä, sekä nais erityisyyttä ja rikostaustaisiin naisiin liittyviä erityispiirteitä. Lisäksi tietoperustassa käsiteltiin uusintarikollisuuden ja desistanssin, eli rikollisuudesta irrottautumisen käsitteitä, sekä tarkasteltiin identiteetin uudelleenrakentumista osana rikollisuudesta irrottautumista.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaukseen valikoitui tutkimuskysymysten ohjaamana 10 kansainvälistä tieteellistä artikkelia. Sisällönanalyysiä toteutettiin laadullisin menetelmin, teemoittelua hyödyntäen. Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni viitteitä siitä, että taide voi lisätä hyvinvointia, ja että taiteella on myönteisiä vaikutuksia identiteettiin sekä sosiaalisiin suhteisiin. Taiteen myönteiset vaikutukset ja lisääntynyt hyvinvointi voivat tukea yksilön identiteetin uudelleenrakentumista vankeusaikana ja sen jälkeen, mikä on yksi desistanssin keskeinen tekijä. Opinnäytetyön tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää rikostaustaisten naisten sekä muiden asiakasryhmien parissa tehtävässä työssä. Kehittämisehdotuksina tuotiin esiin näkökulma nais erityisyyden ja traumainformoidun työotteen kehittämisestä rikosseuraamusalan työssä. Opinnäytetyön tulosten pohjalta jatkotutkimusaiheena esitettiin taidetoimintaan osallistuneiden rikostaustaisten omien näkemysten kartoittamista taiteen ja desistanssin yhteydestä.

Heli Seppänen

A literature review of the opportunities of arts supporting well-being and desistance of women with criminal background

Year	2022	Pages	54
------	------	-------	----

The purpose of this Bachelor's thesis was to examine the positive effects of arts and arts-based methods for women with criminal backgrounds. The aim was to produce new and usable information on using arts-based methods as a part of the work with women with criminal background. This thesis was commissioned by the street culture association Mimmit ry. The theoretical framework includes female specificity in correctional services and their distinctive needs, and how art therapy and other arts-based methods are used in the field of social and correctional services. The theoretical framework also includes the concepts of desistance, recidivism and rebuilding of identity as a part of the desistance process.

This Bachelor's thesis was carried out as a descriptive literature review. In total ten international scholarly articles were selected to represent the final data. Content was analysed using qualitative methods. The results indicated that art and arts-based methods could increase well-being and have positive impacts on one's identity and social relations. The main conclusion was that positive impacts of art and increased well-being can support changes in identity, which is one key element in the process of desistance. The information in this thesis can be utilised for working with women with criminal backgrounds. Based on the results of this thesis, future research should focus on participants views of how art is related to their desistance process. Also trauma-informed and women-specific education for people who are working with women with criminal backgrounds should be addressed more in the future.

Keywords: women-specific, arts-based methods, desistance

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Mimmit ry -kaupunkikulttuuriyhdistys opinnäytetyön tilaajana	7
3	Tietoperusta	8
3.1	Taidemenetelmät sosiaali- ja rikosseuraamusalalla.....	8
3.2	Taideterapia vankilassa	10
3.3	Naiset rikosseuraamusasiakkaina ja nais erityisyys	11
3.4	Uusintarikollisuus ja desistanssi.....	13
3.5	Identiteetin uudelleenrakentuminen osana desistanssia	15
4	Tutkimusasetelma ja toteutus.....	17
4.1	Tavoite ja tutkimuskysymykset	17
4.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	17
4.3	Aineiston valitseminen	18
4.4	Kuvailun rakentaminen.....	21
4.5	Tuotettujen tulosten tarkasteleminen sekä eettisyys ja luotettavuus	22
5	Tulokset	23
5.1	Aineistojen esittely	24
5.2	Taideterapia ja taidemenetelmät aineistossa	25
5.3	Sosiaaliset suhteet ja yhteisöllisyys	26
5.4	Taidemenetelmät hyvinvoinnin ja identiteetin tukena	28
5.5	Vankeuteen sopeutuminen ja myönteiset ajatukset tulevaisuudesta	29
6	Johtopäätökset	30
6.1	Monipuoliset taidemenetelmät tukevat suhdetta itseän ja muihin	30
6.2	Taide lisää hyvinvointia ja vaikuttaa vankeusajan sujuvuuteen.....	31
6.3	Hyvinvointi ja identiteetti tukevat rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen	32
7	Pohdinta	33
7.1	Opinnäytetyöprosessin ja oman ammatillisuuden reflektointi.....	33
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	34
7.3	Tutkimuksen hyödyllisyys ja kehittämis ehdotukset	35
	Kuviot	46
	Taulukot	46
	Liitteet	47

1 Johdanto

Tämä kirjallisuuskatsaus käsittelee taiteen myönteisiä vaikutuksia rikostaustaisille naisille, ja tarkastelee sitä, miten taiteella voidaan lisätä hyvinvointia ja valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen, eli desistanssiin. Desistanssi on uusintarikollisuuden ohella yksi keskeinen kriminologinen käsite, jolla tarkoitetaan rikosuran päättymisen prosessia (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 203). Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla taiteen ja taidemenetelmien myönteisiä vaikutuksia rikostaustaisille naisille ja opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa taidemenetelmistä ja niiden mahdollisuuksista rikostaustaisten naisten kanssa työskentelyn tukena. Opinnäytetyön tilaajana toimii Mimmit ry -kaupunkikulttuuriyhdistys, joka erilaisia hankkeita toteuttamalla pyrkii mahdollistamaan turvallisia ja tasa-arvoisia harrastusmahdollisuuksia urbaanin kaupunkikulttuurin saralla, osallistujan lähtökohdista riippumatta. (Mimmit ry.) Osa Mimmit ry:n työryhmän taiteilijoista toteutti vuodenvaihteessa 2021-2022 osallistavan taideteoksen yhdessä rikosseuraamusasiakkaiden kanssa Hämeenlinnan uuteen naisten vankilaan. Projekti toimii myös tämän opinnäytetyön inspiraationa.

Olen seurannut Mimmit ry:n toimintaa, ja tutustuessani paremmin yhdistyksen toimialan kenttään rikosseuraamusalan sosionomiopintojeni aikana, huomasin että tietoa rikostaustaisten naisten parissa toteutetusta taidetoiminnasta on varsin vähän saatavilla. Ulkomailta aihetta on tutkittu enemmän, mutta kotimaisesta kontekstista juuri rikostaustaisia naisia ja taidetta koskevaa tutkimusta on tehty vähän, ja uskon tutkimukselle olevan tarvetta. Siitä syystä kirjallisuuskatsaukseni käsittelee taiteen myönteisiä vaikutuksia rikostaustaisille naisille, ja esitänkin tutkimuskysymyksinä seuraavat kolme kysymystä; miten taiteen avulla voidaan lisätä rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen? Minkälaisia myönteisiä vaikutuksia taiteella on rikostaustaisille naisille? Sekä miten taidetta on hyödynnetty rikosseuraamustyössä? Taidelähtöisiä menetelmiä on laajasti hyödynnetty sosiaali- ja terveysalalla, ja taiteella sekä luovilla menetelmillä on tutkitusti todettu olevan erilaisia myönteisiä vaikutuksia esimerkiksi terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin (Laitinen 2017a) sekä osallisuuteen (THL 2021a).

Rikosseuraamusasiakkaina naiset ovat kautta aikain olleet selkeä vähemmistö, viimeisten vuosien aikana naisten osuus vangeista on ollut 7,5-8% (Tammi-Moilanen 2020, 7). Naisvankien taustoissa nousee usein esiin huomattavaa traumataustaa sekä erilaisia mielenterveyteen liittyvää oireilua, kuten ahdistuneisuushäiriöitä, paniikkihäiriöitä sekä posttraumaattista stressiä (Tammi-Moilanen 2020, 9). Rikosseuraamusjärjestelmän yksi keskeinen tavoite on rikollisuuden vähentäminen, mihin pyritään rikosseuraamusjärjestelmän piirissä olevien yksilöiden kuntouttamisella ja uusintarikollisuuden ehkäisyllä. Opinnäytetyössä kuvataan yhteyttä taiteen ja desistanssin välillä, sekä pohditaan minkälainen rooli taiteella voi olla rikollisuudesta irrottautumisen prosessissa.

2 Mimmit ry -kaupunkikulttuuriyhdistys opinnäytetyön tilaajana

Opinnäytetyön tilaajana toimii Mimmit ry -kaupunkikulttuuriyhdistys. Mimmit ry on vuonna 2017 perustettu yhdistys, joka toimii urbaanin kaupunkikulttuurin saralla, järjestäen matalan kynnyksen toimintaa ilman yläikärajaa ensisijaisesti yli 13-vuotiaille tytöille, naisille ja muunsukupuolisille henkilöille. Yhdistys tuottaa erilaisia hankkeita ja pyrkii toiminnallaan mahdollistamaan turvallisia ja tasa-arvoisia harrastusmahdollisuuksia ja -ympäristöjä. Yhdistys toimii Helsingissä, mutta toimintaa yhdistys järjestää ympäri Suomen, sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisesti. Yhdistys toimii aktiivisesti yhteistyössä erilaisten toimijoiden kanssa ja järjestää yhteistyötapahtumia niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Yhdistyksen toiminnan keskiössä on turvallisen ja tasa-arvoisen harrastusympäristön tarjoaminen kaikille, lähtökohdista riippumatta. Yhdistykselle tärkeää on myös pyrkiä työllistämään ja tukemaan naistaiteilijoita sekä vahvistaa heidän asemaansa omalla taidekentällään. Tarkoitukseseen yhdistys kertoo kaupunkikulttuurisen toiminnan edistämisen, ylläpitämisen ja kehittämisen, sekä katutaiteen ja rap -musiikin aseman vahvistamisen. (Mimmit -kaupunkikulttuuriyhdistys.)

Mimmit peintaa on yhdistyksen katutaidekonsepti, joka toteuttaa matalan kynnyksen taidetoimintaa, esimerkiksi erilaisia työpajoja ja muita osallistavia projekteja. Artist Day -työpajoja ohjaavat kokeneet taidealan ammattilaisina toimivat naistaiteilijat, jotka opastavat katutaiteen tekemisen pariin eri teemojen ja tyyliuuntausten kautta. Mimmit räppää on yhdistyksen rap-musiikkiin keskittynyt konsepti, joka toteuttaa rap-musiikkiin keskittynyttä matalan kynnyksen toimintaa, esimerkiksi tuottaa erilaisia tapahtumia ja työpajoja. Mimmit räppää juontaa myös omaa radio-ohjelmaa. Yhdistys järjestää vuosittain myös Mimmit peintaa ja Mimmit räppää -päätapahtuman, joka koostuu erilaisista taidetapahtumista, jossa työskentelevät yhteistyössä kotimaiset ja kansainväliset taiteilijat, ja tapahtumalle tyypillisesti katutaiteilijat toteuttavat yhteisen taideteoksen johonkin julkiseen tilaan, ja musiikkitaiteilijat koostavat yhteisen musiikkiproduktion.

Mimmit ry:n toiminta on ollut, niin katutaiteen kun rap-musiikin osalta myös osana FunNet -hanketta, joka järjestää maksutonta matalan kynnyksen harrastustoimintaa 13-28-vuotiaille cis- ja transtytöille, transpojille, sekä ei-binäärisille ja sukupuoleltaan moninaisille nuorille. FunNet painottaa toiminnassaan turvallisen tilan mahdollistamista, sukupuolisensitiivisyyttä ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamista matalalla kynnyksellä. Useat hankkeessa olevat harrastusmuodot ovat sellaisia, joiden parissa on aiemmin tyypillisesti ollut vähän tyttöjä tai sukupuolivähemmistöjen edustajia, ja hankkeen tavoitteena onkin tuoda tällaisia harrastusmahdollisuuksia helpommin saavutettavaksi tytöille ja naisille, trans-, ja ei-binäärisille nuorille. (FunNet.)

Mimmit peinttaa -taidekollektiivin taiteilijoista koostuva työryhmä toteutti loppuvuoden 2021 ja alkuvuoden 2022 välillä osallistavan taideteoksen Hämeenlinnan vankilaan yhdessä naisvankien kanssa. Hämeenlinnan vankila on Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluva 100-paikkainen naisvankila, joka uudistuksen jälkeen nykyisessä muodossaan avattiin 1.11.2020 (Rikosseuraamuslaitos 2021). Hankkeeseen kuuluvissa työpajoissa hyödynnettiin erilaisia tekniikoita ja materiaaleja, joista rakennettiin lopullinen taideteos vankilaan. Työpajat pitivät sisälleen erilaisia luovuusharjoituksia, joissa inspiraation lähteenä käsitettiin esimerkiksi tunteita. Hanketta tuki Suomen kulttuurirahaston Taidetta hoitolaitoksiin (nykyään Taidetta kaikille) -apuraha. Apurahan tavoitteena on edistää kulttuurista yhdenvertaisuutta ja lisätä ihmisten mahdollisuuksia taiteen kokemiseen (Suomen kulttuurirahasto 2021).

3 Tietoperusta

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tietoperustaa sekä esitellään opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä. Tässä luvussa kuvaillaan taidemenetelmien hyödyntämistä ja hyötyjä sosi- ja rikosseuraamusalan työssä, ja toisessa alaluvussa tarkastellaan nais erityisyyttä ja naisia rikosseuraamusasiakkaina. Kolmannessa alaluvussa käsitellään uusintarikollisuuden ja desistanssin käsitteitä, sekä tarkastellaan teorioita rikollisuudesta irrottautumisen tai rikollisesta elämäntavasta luopumisen taustalla. Viimeisessä alaluvussa käsitellään identiteetin uudelleenrakentumisen merkitystä osana desistanssiprosessia.

3.1 Taidemenetelmät sosi- ja rikosseuraamusalalla

Taiteella on todettu tutkitusti olevan useita erilaisia myönteisiä vaikutuksia. Taide voi edistää terveyttä ja vaikuttaa myönteisesti koettuun fyysiseen terveyteen sekä mielenterveyteen (Aholainen ym. 2021). Viime vuosina yhä enemmän lisääntyneen tutkimustiedon valossa taiteen ja kulttuurin ulottuvuuksia, sekä erilaisten taidemenetelmien hyvinvointivaikutuksia on alettu laajemmin huomioida, niin sosi- ja terveysalan palveluiden kuin myös alan koulutuksenkin näkökulmasta (THL, 2021b). Etenkin taiteen ja taidetoiminnan vaikutuksista sosiaaliseen hyvinvointiin ja sen edistämiseen on saatu vahvaa näyttöä. Sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta taiteen on todettu voivan lisätä sosiaalista osallistumista ja osallisuutta, kehittävän sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja, lisäävän sosiaalista pääomaa sekä ehkäisevän syrjäytymistä. Lisäksi taide voi lisätä ihmisten tai ihmisryhmien välistä vuorovaikutusta, ja näin lisätä erilaisuuden hyväksymistä ja tasavertaista vuorovaikutusta. Taiteen on todettu myös voivan edistää aktiivista kansalaisuutta ja omaan asuin ympäristöön liittyvää vaikuttamista, sekä kriittistä ja reflektiivistä ajattelua. (Laitinen, 2017b.) Sitra on koostanut yhteen erilaisia tutkittuun tietoon pohjautuvia taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia. Koosteessaan kirjoittajat Honkala ja Laitinen (2017) tiivistävät laaja-alaisesti aihetta, pohjaten sen niin kotimaiseen kuin ulkomaiseenkin tutkimustietoon. Honkala ja Laitinen nostavat esiin myös taiteen ja kulttuurin

yhteiskunnallisia vaikutuksia, ja koosteessaan he tarkastelevat näitä kuuden eri osa-alueen kautta. Sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueessa tarkastellaan esimerkiksi osallisuuden lisäämisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmaa, ja oppimisen vaikutuksina nähdään esimerkiksi monien oleellisten taitojen sekä älyllisen kyvyn kehittyminen. Taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksina koosteessa nostetaan esiin esimerkiksi vaikutukset mielen hyvinvointiin sekä koettuun terveyteen ja kansanterveyteen. Honkala ja Laitinen (2017) tarkastelevat myös taloudellisia vaikutuksia sekä ympäristövaikutuksia ja kulttuurista kestävyyttä.

Taide ja kulttuuri ovat esillä myös yhteiskunnallisten rakenteiden tasolla ja poliittisessa päätöksenteossa. Taide- ja kulttuuritoiminnan yhteys hyvinvointiin ja tasa-arvoiset toimintaan osallistumisen mahdollisuudet ovat olleet esillä osana terveyden edistämisen politiikkaohjelmaa. Sosiaali- ja terveysministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelman (Taiku) 2010-2014 loppuraportissa nostettiin esiin tärkeänä kehitysnäkökulmana ennaltaehkäisevien taide- ja kulttuuritoimien huomiointi tulevaisuudessa rakenteellisesti sosiaali- ja terveysalalla. Raportissa muina keskeisinä toimenpide-ehdotuksina mainittiin osallisuuden, kulttuurin saavutettavuuden, sekä yleisöyhteistyön edistäminen. Taiku -ohjelman tavoitteena oli jokaisen oikeus ja tasa-arvoinen mahdollisuus kulttuuritoimintaan osallistumiseen sekä taiteen tekemiseen, ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten tunnustaminen niin poliittisella ja hallinnollisella kuin rakenteidenkin tasolla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Taiteen hyödyntämisestä rikosseuraamusalan työssä on saatavilla jonkin verran tutkimustietoa, varsinkin ulkomaisen tutkimuksen kentällä. Taidetta on pitkään hyödynnetty työvälineenä rikoksentekijöiden kuntouttamiseen tähtäävässä työssä, tai ennaltaehkäisevästi sellaisten asiakasryhmien kanssa, keillä ilmenee rikollisuuteen potentiaalisesti johtavia riskitekijöitä. Erilaisia taidemenetelmiä hyödyntävää taidetoimintaa toteutetaan rikostaustaisten asiakkaiden kanssa vankiloiden lisäksi myös muissa yhteisöissä. (Johnson, Keen & Pritchard 2011, 9.) Erilaisia taidemenetelmiä sekä taideterapiaa on hyödynnetty vankilaympäristössä monipuolisesti, ja taiteella on havaittu olevan erilaisia myönteisiä vaikutuksia yksilöön sekä myös muuhun yhteisöön. Usein taiteen vaikutuksia koskevassa tutkimuksessa keskitytäänkin yksilön omaan kokemukseen liittyviin, niin kutsuttuihin pehmeisiin tuloksiin, kuten itseluottamukseen tai itsetuntoon (Johnson ym. 2011, 10). Taiteen myönteiset vaikutukset voivat usein liittyä esimerkiksi prososiaalisiin taitoihin, itsetuntoon, osallisuuteen ja toimijuuteen. Taideohjelmilla voi olla esimerkiksi terapeuttisia ja koulutuksellisia hyötyjä, sosiaalisia ja yhteisöön liittyviä hyötyjä, sekä vankeusaikaan ja vankilaympäristöön liittyviä hyötyjä (Johnson 2008, 102).

Myönteisiä vaikutuksia on havaittu koulutettujen taideterapeuttien ohjaamissa terapeuttisissa interventioissa, sekä myös taiteilijoiden ohjaamissa taideohjelmissa (Cheliotis & Jordanoska 2016, 27). Vankeusaikana toteutettujen taideohjelmien on todettu voivan lisätä kykyä toimia joustavasti ja yhteistyössä muiden kanssa, mikä usein on yhteydessä myös yksilön ongelmanratkaisukykyihin sekä itsekontrolliin. Taide voi vaikuttaa myös myönteisesti siihen, miten yksilö

määrittelee tai alkaa uudelleenmäärittelemään itseään. Lisäksi taidetoimintaan osallistuminen vankeusaikana vaikuttaa lisäävän osallistumista myös muuhun toimintaan, kuten koulutukseen tai työllistymiseen liittyviin toimintoihin. (Bilby ym. 2013, 6.) Luovan taiteen toteuttaminen voi myös tukea erilaisia haasteita kohtaavien vankien itseohjautuvuutta ja autonomiaa (Erickson & Young 2010). Taide voi tukea yksilön henkilökohtaista muutosta, ja taide voi edistää sitoutumista, vastuullisuutta, uusien asioiden oppimista sekä myönteisten ihmissuhteiden kehittymistä (Johnson ym. 2011, 9). Taiteella voi olla merkittäviä sosiaalista pääomaa, itsevarmuutta ja itsetuntoa lisääviä vaikutuksia, ja taide voikin olla hyödyllinen työväline mielenterveyden haasteita omaavien vankien kanssa työskentelyyn (Nugent & Loucks 2011, 367).

Suomessa vankeusaikaiselle taidetoiminnalle on havaittu olevan paljon kysyntää. Vankiloissa on toteutettu erilaisia taideprojekteja, joiden avulla on voitu harjoitella esimerkiksi itseilmaisua, tunteiden käsittelyä ja ryhmässä toimimisen taitoja. Vuonna 2017 Rikosseuraamuslaitos teki kolmivuotisen sopimuksen Nurjapuoli ry:n ja Taittuu ry:n kanssa kuvataide- ja teatteritoiminnan järjestämisestä vankiloissa, mikä takasi taidetoiminnan toteutumisen sopimuskauden aikana. (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Vankilassa on myös tuettu vanhemmuutta yhteisötaiteen avulla (Tauriainen 2021), ja rangaistuksista vapautuvien elämänhallintaa tukevan Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnassa nuorilla on mahdollisuus oman musiikin tekemiseen (Kriminaalihuollon tukisäätiö). Suomessa nimenomaan taiteen menetelmällistä hyötyä ei mahdollisesti vielä täysin tunnisteta, kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Britanniassa taiteen hyödyntäminen kuntoutusmenetelmänä on varsin yleistä (Menard 2018, 18). Taidemenetelmien hyödyntäminen on kuitenkin vuosien aikana lisääntynyt, mikä on myönteinen kehityssuunta. Etenkin vankilateatteria on hyödynnetty kotimaisessa rikosseuraamustyössä. Menard (2018) on tutkinut vankilateatterin vaikutuksia rikosseuraamusalan ympäristössä, ja vaikutuksia tutkittiin nimenomaan kuntoutumisprosessin ja yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta. Tutkimuksessa käytettiin haastattelu- sekä rekisteriaineistoja, ja keskeinen havainto uusintarikollisuuden näkökulmasta tutkimuksessa oli se, että vankilateatteriin osallistuneet saivat rekisteriaineistojen perusteella verrokkejaan harvemmin uusia tuomioita, joskaan ero ei ollut tilastollisesti merkittävä. Osallistujien haastattelujen perusteella enemmistölle osallistujista vankilateatterin myönteiset vaikutukset näkyivät kohentuneena itseluottamuksena ja itsetuntona sekä kehityksenä psykososiaalisissa taidoissa. Myönteisenä koettiin myös laitostumisen tunteen väheneminen. (Menard 2018, 4-5.) Laitostumisen vähentymiseen toimijuuden tukemisen ja oman tahdon toteuttamisen myötä uskovat myös Bilby ym. (2013).

3.2 Taideterapia vankilassa

Taiteellisella ilmaisulla on tärkeä ja näkyvä rooli vankilassa, ja se ilmenee esimerkiksi vankien tekemänä taiteena vankilaympäristössä, kirjeissä läheisille sekä tatuoinneissa (Gussak 2007, 445). Taidetoimintaa toteutetaan vankiloissa erilaisten taideohjelmien lisäksi myös taidetera-

pian muodossa ja usein taideterapia menetelmänä keskittyy voimakkaasti eheytyms- tai parantumisprosessiin (Johnson 2008, 103). Vankilaympäristössä taideterapialla on tunnistettu olevan erilaisia hyötyjä. Taideterapian on havaittu parantaneen osallistujien sosiaalisia taitoja, asennetta, sekä joustavuutta vankilan henkilökuntaa ja sääntöjä kohtaan (Gussak 2007, 449). Rikostaustaisilla nuorilla tytöillä taideterapian taas on todettu olevan tehokas interventiokeino itsetunnon lisäämisessä (Hartz & Thick 2005, 77). Myös Ferszt, Hayes, DeFedele ja Horn (2004, 198) ovat havainneet samanlaisia tuloksia; vankeusaikana taideterapiaan osallistuneiden naisten itsetunto kasvoi, kuten myös heidän kokemuksensa kompetenssista. Taide voi myös olla vaikuttava työväline traumataustaa omaavien vankien kanssa työskentelyyn. Taiteellinen ilmaisu on hyödyllinen osa traumakokemuksia purkavaa ja psykologiseen eheytymiseen tähtäävää terapiaa (Malchiodi 2012, 21).

Gussakin (2007, 445-446) näkemyksen mukaan taideterapialla on vankilaympäristössä useita erilaisia, esimerkiksi itseilmaisuun ja henkilökohtaisten tunteiden ja asioiden käsittelyyn liittyviä hyötyjä. Taiteen avulla henkilö voi käsitellä omia kokemuksiaan ja tunteitaan viestimättä niistä sanallisesti, mikä voi vankilaympäristössä olla hyödyllistä. Taide voi mahdollistaa osallistujalle eräänlaisen emotionaalisen pakokeinon. Taideterapian useiden potentiaalisten hyötyjen lisäksi Gussak (2007, 445) nostaa esiin kuitenkin myös joitakin haasteita liittyen vaikuttavaan hoitoon vankeudessa. Vankilaympäristössä yksilön heikkous tai haavoittuvuus saattavat olla ominaisuuksia, joista pyritään vankiyhteisössä muiden vankien toimesta hyötymään. Yksilö saattaa hyötyä erilaisista defenseseistä, kuten aggressiivisesta käytöksestä tai hiljaisuudesta. Tällöin mahdollisista psykologisista tai emotionaalisista haasteista kommunikointi voi olla haastavaa, joka saattaa osaltaan vaikuttaa terapian vaikuttavuuteen. Vankilaympäristö ei itsessään välttämättä kannusta yksilöä avoimeen kommunikaatioon itsestään, omista kokemuksistaan tai tunteistaan. Mahdollisten haasteiden näkökulmasta, myös Mageehon (2003, 196) korostaa vankilaympäristössä osallistujien mahdollisten manipulatiivisten käyttäytymismallien huomioimisen merkitystä.

3.3 Naiset rikosseuraamusasiakkaina ja nais erityisyys

Nais erityisessä näkökulmassa tavoitteena on tunnistaa ja huomioida sukupuolen merkitys ja naisasiakkaiden erityiset tarpeet (Granfelt 2020, 18). Tässä luvussa pyritään kuvailemaan nais erityisyyden merkitystä rikosseuraamustyössä sekä sitä, mitä yleisellä tasolla tiedetään rikostaustaisista naisista. Tietystä ihmisryhmästä puhuttaessa ei toki puhuta yhdestä suuresta ryhmästä samanlaisia ihmisiä, vaan nimenomaan yksilöistä, joiden yhdistävä tekijä tässä yhteydessä on rikostausta. Rikosseuraamusasiakkaina naisia on huomattavasti miehiä vähemmän, ja naisten osuus rikoksia tehneistä vaihtelee jonkin verran rikostyypeittäin (Tammi-Moilanen, 2020, 7). Rikosten tekemiseen liittyvien tilastollisten erojen lisäksi tutkimustietoon pohjautuen on onnistuttu luomaan jonkinlainen käsitys rikostaustaisia miehiä ja naisia koskevista muista eroista, etenkin elämäkokemusten ja taustojen näkökulmasta. Näitä erityispiirteitä on tärkeää

pystyä huomioimaan rikosseuraamusalan työssä niin rikoskäyttäytymisen kuin kuntoutumisen ja rikollisesta elämäntavasta irrottautumisenkin näkökulmasta. Naisvankien kohtelusta ja naispuolisten rikosentekijöiden vapaudessa suoritettavista seuraamuksista säädetään vuonna 2010 Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa hyväksytyissä Bangkokin säännöissä (UNODC 2011; Tammi-Moilanen 2020, 17).

Rikoksille altistavia tekijöitä tarkasteltaessa tunnistetaan sellaisia riskitekijöitä, joita tyypillisesti on miehillä sekä naisilla, kuten antisosiaalisuus, päihteidenkäyttö, aiemmat rikokset sekä koulutukseen, työllisyyteen tai asumiseen liittyvät haasteet. Naisten kohdalla kuitenkin tunnistetaan lisäksi useita sellaisia riskitekijöitä, jotka altistavat nimenomaan naisia rikosaktiivisuudelle, kuten hyväksikäyttö ja traumakokemukset, turvattomuus, toimimattomat ihmissuhteet ja vanhemmuuden ongelmat sekä ahdistus, masennus ja kokemus minäpystyvyydestä. (Brennan ym. 2012, 1482.) Tarkasteltaessa riskien ja tarpeiden näkökulmasta, merkittävin ero naisten ja miesten välillä on havaittu olevan lähisuhdeväkivallan uhriksi joutumisessa; naisista lähisuhdeväkivaltaa on kokenut lähes kaksi kolmasosaa, ja miehistä vastaavasti arviolta noin 27 % (Naiset näkyviksi 2008, 52). Vankeudessa olevilla naisilla on todettu olevan paljon erilaisia vakavia mielenterveyden häiriöitä, posttraumaattista stressiä sekä päihteiden väärinkäyttöä (DeHart ym. 2013, 10). Tutkimuksessaan rikosseuraamusasiakkaiden terveydestä, työkyvystä ja hoidontarpeesta Joukamaa (2010) työryhmineen selvitti laajasti eri menetelmiä hyödyntäen asiakkaiden sen hetkistä terveydentilaa sekä taustoja. Tutkimuksen aikana tutkittaville toteutettiin erilaisia terveyteen liittyviä kyselyitä, haastatteluita sekä tutkimuksia. Tuloksista kävi ilmi, että naisvankien terveydentila on erityisen huono, ja että heidän kohdallaan korostui erityisesti traumaattiset kokemukset sekä ahdistuneisuus- tai mielenterveyshäiriöt. Traumaattisiin kokemuksiin liittyen tutkimuksessa lähes 70 % naisista kertoi tulleensa kumppaninsa fyysisesti pahoinpitelemäksi ja lähes 19 % kumppaninsa seksuaalisesti hyväksikäyttämäksi. Kokemuksissa korostuivat myös muut väkivallan muodot, sekä muun henkilön kuin kumppanin toteuttama seksuaalinen hyväksikäyttö. (Joukamaa, 2010, 27.) Naisilla todettiin myös olleen miehiä enemmän pelko-oireisia häiriötä, traumaperäistä stressihäiriötä ja paniikkihäiriötä (Joukamaa, 2010, 51). Samanlaisia havaintoja on tehty myös muualla; maailmanlaajuisesti on dokumentoitu naisvankien huomattavan usein kokeneen ennen vankeutta lähisuhdeväkivaltaa sekä fyysistä ja seksuaalista kaltoinkohtelua, jotka usein myös johtavat suurempaan todennäköisyyteen kärsiä mielenterveysongelmista vankeusaikana (UNODC 2011, 29). Naisilla on myös kansainvälisessä tutkimuksessa havaittu olleen miehiä enemmän itsetuhoisuutta ja itsensä vahingoittamista vankeusaikana (Naiset näkyviksi 2008, 35).

Useilla rikosseuraamusjärjestelmän piirissä olevilla naisilla on miehiin verrattuna erilaisia sosiaalisia, emotionaalisia sekä fyysisiä tarpeita, joita tulisi huomioida myös hoidon tai kuntoutuksen näkökulmasta (Wells & Bright 2005, 98). Rikosseuraamustyössä etenkin työntekijöiden traumatietoisuutta olisi tärkeää lisätä, ja traumatietoisuus tulisi huomioida systemaattisesti koulu-

tuksissa, ohjeistuksissa ja toimintatavoissa (Kubiak, Covington & Hillier 2017, 100). Traumakokemuksilla voi olla vaikutusta muun muassa hyvinvointiin, terveyteen, käyttäytymiseen sekä oppimiseen, ja kokemusten vaikutukset voivat näkyä esimerkiksi psyykkisessä, fyysisessä sekä kognitiivisessa hyvinvoinnissa ja vuorovaikutussuhteissa. Traumainformoidulla työotteella pyritään ehkäisemään traumatisoitumista, ja käsite pitää sisällään tietoisuuden traumakokemusten monimuotoisista vaikutuksista sekä pyrkimyksen siihen, ettei omalla toiminnallaan aiheuta toiselle traumoja. (Koivula & Nyman 2020.) Traumainformoidut palvelut pyrkivät ehkäisemään traumatisoitumista, ja ne voivat luoda traumoja kokeneelle toivoa sekä edistää voimaantumista (Homes & Grandison 2021, 9). Rikostaustaisten naisten traumatausta huomioiden henkilöstön traumainformoidulla työotteella on merkittävä rooli naisten hyvinvoinnin ja kuntoutumisen näkökulmasta. Traumainformoidun organisaation toteutuminen edellyttää sitä, että kulttuurissa ja kaikessa sen toiminnassa toteutuvat viisi ydinarvoa; turvallisuus, luottamuksellisuus, valinnanvapaus, yhteistyö ja valtaistuminen (Koivula & Nyman 2020; Fallot & Harris 2009, 3). Vankilaympäristö saattaa asettaa tiettyjä rajoitteita esimerkiksi valinnanvapauden toteutumiseksi, mutta työskentelyn edellytykset olisi tärkeää huomioida rikostaustaisten naisten parissa tehtävässä työssä vankilaympäristön sallimissa puitteissa.

3.4 Uusintarikollisuus ja desistanssi

Rikosseuraamuksilla pyritään osana laajempaa sosiaalista järjestelmää vähentämään rikoksista tuomittujen rikoksen uusimisriskiä, ja sitä myötä parantamaan yhteiskunnan turvallisuutta (Laukkala 2011, 7). Rikollisuuden ja sen haittojen vähentäminen esiintyy laajasti myös poliittisessa päätöksenteossa. Kriminaalipolitiikan, muun poliittisen päätöksenteon sekä esimerkiksi yhteiskuntasuunnittelun ja terveydenhuollon keinoin yhteiskunnan hyvinvointia ja turvallisuutta pyritään lisäämään rikollisuuteen vaikuttamalla. Ensisijainen rikollisuuteen vaikuttamisen keino on rikosten ennaltaehkäisy, mutta poikkihallinnollisella yhteistyöllä pyritään vaikuttamaan myös uusintarikollisuuden vähentämiseen. (Oikeusministeriö.) Uusintarikollisuuden käsitteen määrittäminen ja sen tunnistaminen ovat tärkeässä roolissa pyrittäessä ymmärtämään yksilön rikollisesta elämäntavasta luopumista. Yleisesti uusintarikollisuuden käsitettä määriteltäessä tarkoitetaan sitä, että henkilö syyllistyy johonkin sellaiseen tekoon, jonka hän on tehnyt ainakin kerran aikaisemmin, ja rikos toistuu sen jälkeen, kun henkilö on suorittanut jonkin rangaistuksen tai hoito-ohjelman ensimmäisen teon jälkeen. (Kivivuori ym. 2018, 204.)

Toinen keskeinen käsite uusintarikollisuutta ja rikosuraa koskevassa keskustelussa on desistanssi, eli rikollisuudesta irrottautuminen. Desistanssiteorioita on useita, ja niiden avulla pyritään ymmärtämään mikä johtaa rikosuran päättymiseen. Desistanssilla tarkoitetaan rikosurasta luopumista tai rikosuran päättymistä, joskin on tärkeää huomioida, että usein ri-

kosuran päättyminen ei kuitenkaan ole ajallisesti kovinkaan tarkasti täsmennettävissä. Desistanssi voidaan nähdä joko ajallisena hetkenä, jolloin rikosura päättyy, tai pidempänä prosessina, jonka aikana henkilö luopuu rikosten tekemisestä ja rikollisesta elämäntavasta. (Kivivuori ym. 2018, 204.) Maruna (2001, 26) kuvaa desistanssia myös eräänlaiseksi ylläpitoprosessiksi, joka kuvaa rikollisuudesta irrottautumisen prosessinomaista etenemistä. Yksilön rikollisesta toiminnasta luopumisen syiden ja keinojen ymmärtäminen on tärkeää, kun halutaan vaikuttaa rikollisuuteen vähentävästi ja kehittää toimivampia rikollisuuteen vaikuttavia toimenpiteitä (McNeill, Farrall, Lightowler & Maruna, 2012). Desistanssia käsittelevässä keskustelussa puhutaan usein desistanssin eri tasoista, primaaridesistanssista ja sekundaaridesistanssista. Primaaridesistanssi voidaan nähdä orastavana irrottautumisena ja taukoina rikosten tekemisessä, kun taas sekundaarinen desistanssi usein nähdään identiteettiin liittyvänä rikollisuudesta irrottautumisena, jossa henkilö ikään kuin omaksuu uudenlaisia rooleja (McNeill & Maruna 2008, 226). Primaaridesistanssista puhuttaessa saatetaan käyttää rikollisuudesta irtaantumisen termiä, ja sekundaaridesistanssista, rikollisuudesta irrottautumisesta puhuttaessa korostuu ihmisen rooli aktiivisena toimijana (Viikki-Ripatti 2011, 200). Ihmisen oman toimijuuden lisäksi McNeill ja Maruna (2008, 236) korostavat myös ihmissuhteiden ja verkostojen sekä sosiaalisen pääoman merkitystä desistanssiprosessissa.

Kivivuori ym. (2018, 205) kuvaavat desistanssin rakenteellista näkökulmaa Sampsonin ja Laubin (1993) epävirallisen sosiaalisen kontrollin teoriaan viitaten. Rakenteellinen näkökulma perustuu ajatukseen ulkoisten olosuhteiden vaikutuksesta yksilön edellytyksille ja kyvyille luopua rikollisesta elämästä. Sampsonin ja Laubin (1993) teorian mukaan desistanssin keskiössä on rikollisesta elämästä luopumisen mahdollistavat käännekohtat. Yksilön sosiaalisten siteiden vahvistuminen ja sen mukanaan tuomat muutokset arkeen ikään kuin ajavat yksilöä kauemmas rikollisesta elämästä, kun yksilö ei halua vaarantaa itselleen tärkeitä asioita rikoskäyttäytymisellään. Tällaisia tärkeitä käännekohtia voivat olla esimerkiksi parisuhde, lapsen syntymä tai uusi työpaikka. Teoriassa korostuu kuitenkin myös ajatus siitä, että käännekohtat usein ovat tärkeässä roolissa desistanssin alulle panevana voimana, mutta käännekohta itsessään ei välttämättä muuta rikoskäyttäytymistä radikaalisti, vaan rikollisuuden väheneminen etenee prosessinomaisesti asteittain. Rakenteellisen näkökulman lisäksi desistanssia voidaan tarkastella Kivivuoren ym. (2018, 206) mukaan myös subjektiivisesta näkökulmasta. Subjektiivisen näkökulman keskeinen ajatus on se, että ihmisen oma päätös rikosurasta luopumisesta vahvistaa ulkoisia kontrollisiteitä, jolloin käännekohtien kaltaiset muutokset voidaan nähdä enemmänkin desistanssia tukevinä, kuin käynnistävinä tekijöinä. Subjektiivisessa näkökulmassa desistanssin alullepanevana tekijänä nähdään yksilön oma identiteettimuutos ja valmius kognitiiviseen muutokseen, jolloin muutosvalmiuden jälkeen esimerkiksi työpaikka voi toimia merkittävänä arkisena rikoksetonta elämäntyyliä mahdollistavana tekijänä.

3.5 Identiteetin uudelleenrakentuminen osana desistanssia

Desistanssitutkimusta koskevassa keskustelussa korostuu identiteetin merkitys osana rikollisuudesta irrottautumista. Desistanssiprosessin aikana tapahtuu kognitiivisia muutoksia sekä muutoksia identiteetissä, jolloin ihminen lakkaa identifioimasta itseään rikoksentekijäksi ja sen sijaan omaksuu uudenlaisia rikoksettomia identiteettejä (Stone 2015, 956). Pysyvä desistanssi usein edellyttääkin tietoisia ja perustavanlaatuisia muutoksia yksilön itseydessä (Maruna 2001, 17). Identiteettiä ja desistanssia koskevassa tutkimuksessa usein nostetaan erääksi tärkeäksi tekijäksi ihmisen kyky kuvitella erilainen tulevaisuuden identiteetti (Stone, Morash, Goodson, Smith & Cobbina 2018, 385). Tässä aluvuossa tarkastellaan identiteetin uudelleenrakentumista desistanssin näkökulmasta, ja kuvaillaan GLM (Good Lives Model) -mallia, eli hyvän elämän mallia.

Identiteettimuutosten lisäksi sosiaaliset muutokset ovat desistanssiprosessin tärkeitä tekijöitä (Laub & Sampson 2011, 12). Myös entisten rikoksentekijöiden subjektiivisia kokemuksia tarkasteltaessa on havaittu, että itsensä rekonstruoiminen on tärkeässä roolissa desistanssiprosessissa, jossa entisen rikoksentekijän tahto ja identiteetti muotoutuvat prososiaalisempaan suuntaan. Onnistumiset ja merkitykselliset elämäntapahtumat voivat toimia muutoksen mahdollisuutta houkuttelevana tekijänä. (Viikki-Ripatti 2011, 222-223.) Yksilön tarkoitukselliset muutokset omassa itessään ovat rikollisuudesta irrottautumisen taustalla, ja rakenteelliset instituutiot tukevat tätä muutosta (Paternoster & Bushway 2009, 1155; Farrall 2005, 383). Identiteetin merkitystä korostavan näkökulman mukaan sosiaalinen kontrolli ei yksistään vaikuta riittävästi yksilön rikollisuudesta irrottautumiseen, vaan se edellyttää nimenomaan myös yksilön identiteettitaso- muutoksia (Rocque, Paternoster & Posick 2015, 65). Erään näkökulman mukaan rikoksentekijällä on nykyhetken näkemys itsestään, jonka osana hänellä on tietynlaisia sosiaalisia verkostoja ja preferenssejä. Nykyhetken näkemyksen lisäksi yksilöllä on eräänlainen tulevaisuuden näkemys itsestään, joka pitää sisällään yksilön toiveita mahdollisesta tulevaisuuden itsestään, mutta myös pelkoja siitä, miksi hän mahdollisesti saattaisi tulla. Yksilö punnitsee toimintansa mahdollisia hyötyjä ja haittoja, ja muutosta identiteetistä toiseen voi tapahtua, kun yksilö kokee toiminnoista seuraavien hyötyjen olevan haittoihin verrattuina vähäisempiä. (Paternoster & Bushway 2009, 1103; Kivivuori ym. 2018, 206.) Vaikka elämän käännekohtat ovat desistanssiprosessin kannalta tärkeitä tekijöitä, on tärkeää myös pyrkiä huomioimaan mikä vaikuttaa siihen, miten yksilö rikoksettomuutta tukeviin mahdollisuuksiin sitoutuu (Paternoster & Bushway 2009, 1154). Usein rikoksentekijöiden taustoissa on haastavia kokemuksia ja ongelmallisia syitä, jotka ovat osaltaan johtaneet rikosten tekoon. Onnistuneesti rikollisuudesta irrottautuneiden on havaittu sisäistäneen oma vastuunsa näiden vaikeuksien voittamisessa tai niistä yli pääsemisessä (Maruna 2001, 149).

Tyni (2015, 65) nostaa väitöskirjassaan esiin desistanssiteorioiden lähtökohtiin läheisesti sopivan GLM-mallin eli hyvän elämän mallin, joka on voimavarakeskeinen ja vahvuuksia korostava

näkökulma kuntoutukseen. Mallin avulla pyritään valmentamaan yksilöä kohti mielekästä sekä sosiaalisesti hyväksyttävää elämää. Mallissa korostuu kuntoutuksen holistinen näkökulma, jossa hyvän elämän mallit ovat tärkeä osa itsen uudelleenrakennusta (Laine 2014, 296). Rikosseuraamuksia koskevassa keskustelussa kuntoutus voidaan usein nähdä rikoksentekijän rikoksettoman elämäntavan valmiuksien realisoitumisena, uusintarikollisuuden vähenemisenä sekä rikoksettomaan elämäntapaan kiinnittymisenä (Lavikkala 2011, 93; Bonta & Andrews 2010; Raynor 2004). Hyvän elämän mallin mukaisesti yksilö nähdään aktiivisena toimijana, jonka päämääriin tähtäävän toiminnan taustalla on yksitoista ensisijaista tarvetta. Näiden ensisijaisten tarpeiden täyttämiseen yksilö käyttää toissijaisia tarpeita, joilla tarkoitetaan konkreettisia toimia, joilla ensisijaisiin tarpeisiin liittyviä tavoitteita on mahdollista täyttää (Willis, Yates, Gannon & Ward 2012, 5). Puutteet tarpeiden tavoittelemisen sosiaalisesti hyväksyttävissä keinoissa ilmenevät mallin mukaan rikoskäyttäytymisenä, ja ensisijaisten tarpeiden tavoittelemisen tukemisella pyritään siihen, että henkilö omaksuu tarpeiden tyydyttämisen välineeksi sosiaalisesti hyväksytyjä keinoja (Tyni 2015, 66). Esimerkkinä ensi- ja toissijaisista tarpeista voidaan käyttää tilannetta, jossa yksilö viettää aikaa itselleen tärkeiden ihmisten kanssa (konkreettinen keino), ja saavuttaa sillä (ensisijaisen) yhteenkuuluvuuden tarpeen toteutumisen (Willis ym. 2012, 125). Voimavarakeskeisessä GLM-mallissa korostuu keskeisinä tekijöinä yksilön toimijuus ja henkilökohtaisen identiteetin rakentuminen (Ward & Brown 2004, 255).

Wardia (2010) mukailleen Tyni (2015, 65-66) on listannut GLM-mallin mukaiset yksitoista ensisijaista tarvetta; 1) mielekäs elämä (life), 2) tietämys (knowledge), 3) pärjääminen harrastuksissa ja vapaa-ajan toiminnoissa (excellence in play), 4) pärjääminen työssä (excellence in work), 5) autonomia ja itsemääräytyneisyys (excellence in agency), 6) sisäinen rauha (inner peace), 7) ihmissuhteet/yhteenkuuluvuus (friendship), 8) yhteisöllisyys (community), 9) henkisyys (spirituality), 10) onnellisuus ja mielihyvä (happiness) sekä 11) luovuus (creativity). Mallissa keskeisessä roolissa on yksilön sisäisten ja ulkoisten voimavarojen vahvistaminen sekä mielekkään elämän rakentaminen vuorovaikutteisessa yhteistyössä asiantuntijan kanssa. Keskittymällä yksilölle itselleen tärkeisiin asioihin, voidaan vuorovaikutuksessa tukea erilaisten ongelmanratkaisumenetelmien ja -strategioiden omaksumista (Ward, 2010). Hyvän elämän mallin mukaiset tarpeet sisältävät samanlaisia teemoja, mitkä nousevat esiin usein myös taiteiden hyötyjä tarkastellessa. Luovuus nähdään yhtenä GLM-mallin ensisijaisena tarpeena, kuten myös yhteisöllisyys, ihmissuhteet ja yhteenkuuluvuus sekä pärjääminen harrastuksissa ja vapaa-ajan toiminnoissa. Willis, Prescott & Yates (2013, 6) peilaavat aiheeseen esimerkin avulla; aboriginaalin taiteen luominen saattaa heijastaa useita erilaisia ensisijaisia tarpeita, jotka identifioituvat asiakkaan oman kokemuksen kautta. Tällaisiksi ensisijaisiksi tarpeiksi Willis ym. (2013, 6) nostavat luovuuden, yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden lisäksi myös henkisyyden, työssä ja vapaa-ajan toiminnoissa pärjäämisen sekä sisäisen rauhan.

4 Tutkimusasetelma ja toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen keskiössä on aiemman tutkimustiedon koostaminen ja vertailu uusien tutkimustulosten saamiseksi. Tässä luvussa kuvataan aluksi tarkemmin kirjallisuuskatsausta opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä, esitellään opinnäytetyötä ohjaavat tutkimuskysymykset, sekä avataan systemaattisen aineistonvalinnan ja kuvailun rakentamisen prosessia. Lisäksi kuvataan aineiston analyysissä hyödynnettyjä menetelmiä ja aineiston teemoittelua, sekä pohditaan eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä.

4.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lähtökohtana ja työtä ohjaavana perustana toimii yksi tai useampi tutkimuskysymys. Tutkimuskysymys voi olla väljä ja kohdistua laajoihin teemoihin, mutta toisaalta sen tulee olla riittävän tarkkaan rajattu, jotta se mahdollistaa tutkittavan ilmiön syvällisen ja monipuolisen tarkastelun. Tutkimuskysymys esitetään kysymyksen muodossa, ja usein alustavaa kirjallisuuskatsausta hyödynnetään tutkimuskysymyksen muotoilun apuna. Tutustumalla alustavasti tutkimusaihetta sivuavaan tieteelliseen kirjallisuuteen, voidaan tutkimuskysymystä muotoillessa tarkastella sen liittymistä osaksi laajempaa teoreettista viitekehystä. (Kangasniemi ym. 2013, 294-295.) Tutkimuskysymysten muodostamista ohjasi opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla taiteen ja taidemenetelmien myönteisiä vaikutuksia rikostaustaisille naisille ja opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa taidemenetelmistä ja niiden mahdollisuuksista rikostaustaisten naisten kanssa työskentelyn tukena. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä esitettiin seuraavat, tarkoituksen ja tavoitteen pohjalta muodostetut kysymykset;

1. Miten taiteen avulla voidaan lisätä rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen?

2. Minkälaisia myönteisiä vaikutuksia taiteella on rikostaustaisille naisille?

3. Miten taidetta on hyödynnetty rikosseuraamustyössä?

4.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä on aiempaa tutkittua tietoa yhteen kokoava ja sitä tutkiva menetelmä, jossa yhtenäisesti ja tarkkaan valitun tutkimusaineiston tuloksia koostetaan ja tiivistetään, luoden mahdollisuuksia uudelle tutkimustiedolle ja johtopäätöksille. Kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteitä ovat täsmällisyys, toistettavuus ja kriittinen arviointi. Nimes-tään huolimatta tutkimusmenetelmä ei kuitenkaan ole niinkään yksinkertainen katsaus, vaan menetelmä, joka edellyttää perusteellista, analyttistä, ja arvioivaa otetta. Kirjallisuuskat-

sauksen voidaankin yksinkertaisuudessaan nähdä olevan ”tutkimuksen tutkimusta”. Kirjallisuuskatsaukset tyypitellään kolmeen eri päätyyppiin; kuvaileviin tai systemaattisiin kirjallisuuskatsauksiin, sekä meta-analyyseihin. Näitä päätyyppejä voidaan vielä menetelmästä riippuen tyypitellä erilaisiin alatyyppeihin. Kirjallisuuskatsauksen erilaiset pää- ja alatyypit ominaispiirteineen kuvaavat hyvin menetelmän metodista monipuolisuutta. (Salminen 2011, 4-6.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kirjallisuuskatsauksen yksi yleisimmin käytetyistä tyypeistä. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen voidaan ajatella olevan yleiskatsaus, jota eivät ohjaa tarkkaan rajatut säännöt. Kyseiselle metodille ominaista on tutkittavan aiheen tai ilmiön laaja-alainen kuvaaminen, laajat aineistot, sekä systemaattista katsausta tai meta-analyysia väljemmät tutkimuskysymykset. Myös kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa vielä kahteen erilaiseen tulosluokkaan; narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. (Salminen 2011, 6-7.)

4.3 Aineiston valitseminen

Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen valikoitava aineisto koostuu sellaisesta aiemmin julkaistusta tutkimustiedosta, joka on tutkimuksen kohteena olevan aiheen kannalta oleellista ja merkityksellistä. Aineiston valinnan lähtökohtana toimii yksi tai useampi tutkimuskysymys, ja aineistoa valikoitaessa keskeistä on arvioida aineiston suhdetta tutkimuskysymykseen ja siihen vastaamiseen sekä muuhun valikoituun kirjallisuuteen. Aineisto katsaukseen haetaan tyypillisesti hyödyntäen elektronisia tietokantoja ja usein aineistoksi valikoituu viimeaikaisia tieteellisiä julkaisuja. Valikoidun aineiston julkaisuajankohtaa tärkeämpänä kriteerinä kuitenkin on aineiston vastaavuus tutkimuskysymykseen. Elektronisten tietokantojen lisäksi aineistoa voidaan hakea myös manuaalisesti tieteellisistä julkaisuista. (Kangasniemi ym. 2013, 295.) Artikkeleita valitessa tehdään arviointia ensin artikkelin otsikon, sitten tiivistelmän, ja lopuksi koko artikkelin sisällön perusteella. (Kivelä & Vierula 2021). Opinnäytetyön aineistohaku tehtiin seuraavia elektronisia tietokantoja hyödyntäen:

- Sage Premier
- EBSCOhost
- ProQuest Central
- Google Scholar

Systemaattisen aineistonhaun keskeisenä osana muodostettiin aineiston valintaa ohjaavat sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Kriteerit ohjaavat aineistonvalintaa pysymään valitussa aihepiirissä ja kriteerien avulla aineiston soveltuvuutta arvioidaan eri tasoilla; otsikkotasolla, abstraktitasolla sekä koko tekstiä tarkasteltaessa (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 27). Ennen varsinaista aineistohakua suoritettiin useita harjoitushakua eri tietokannoista, etukäteen määritellyillä hakusanoilla ja niiden yhdistelmillä. Harjoitushaut edistivät tiedonhakuosaamista ja ne mahdollistivat eräänlaisen aineiston esiarvioinnin. Aineistohakua tehtäessä hyödynnettiin myös

erilaisia, esimerkiksi kieleen- ja julkaisuaikaan liittyviä rajauksia. Kuitenkin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineistoa valittaessa keskeinen rooli oli aineiston sisällöllä suhteessa tutkimuskysymykseen, ja jos se tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta nähtiin tarpeelliseksi, voitiin rajauksista poiketa (Kangasniemi ym. 2013, 296). Alla olevassa taulukossa esitellään aineistohakua ohjanneet sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Artikkeli käsittelee taideohjelmaa tai taide-terapiaa	Artikkeli käsittelee muita menetelmiä kuin taideohjelmaa tai taide-terapiaa
Kohderyhmänä naisvangit tai rikostaustaiset naiset	Kohderyhmänä muut kuin naisvangit tai rikostaustaiset naiset
Tieteellinen julkaisu tai tutkimusartikkeli	Opinnäytetyöt
Englanninkielinen julkaisu	Muun, kuin englanninkielinen julkaisu
Julkaistu 2010-2022	Ennen 2010 julkaistu
Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen	Ei vastaa yhteenkään tutkimuskysymykseen

Taulukko 1: Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

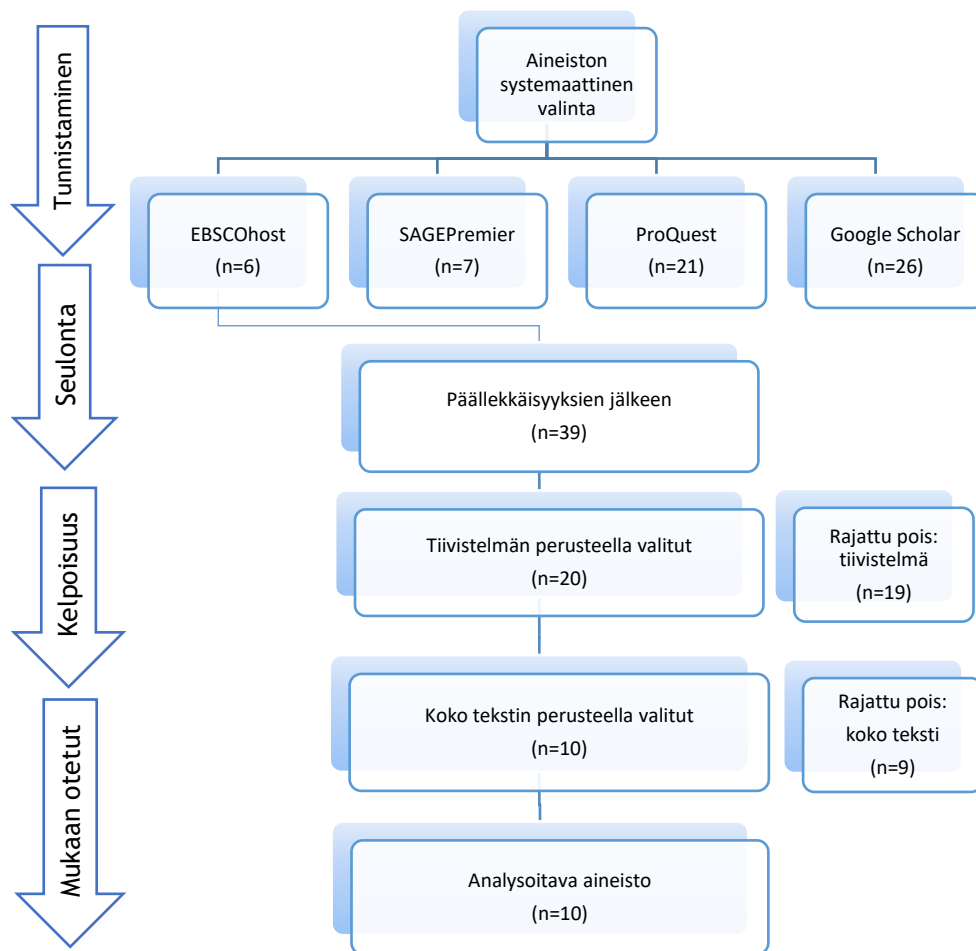
Opinnäytetyön aiheen ja tutkimuskysymysten ohjaamana aineistohauissa käytettiin hakutermejä, joiden avulla pyrittiin löytämään tutkimuskysymysten kannalta mahdollisimman relevanttia aineistoa. Hakutermit muuttuivat jonkin verran prosessin edetessä, sillä muuttamalla ja yhdistelemällä hakutermejä löydettiin tutkimuskysymysten kannalta paremmin vastaavaa aineistoa. Hakutermeissä käytettiin englanninkielisiä sanoja, niiden synonyymejä sekä yhdistelmiä. Tässä opinnäytetyössä käytetyt tietokannat hyödyntävät Boolean logiikkaa, ja Boolean operaattorit AND, OR ja NOT mahdollistivat hakusanojen yhdistelemisen ja erittelemisen. Fraasihauissa hakutermejä voitiin yhdistää laittamalla ne sulku- tai lainausmerkkeihin. Hakutermejä voitiin myös katkaista *-merkillä, mikä mahdollisti laajempien hakutuloksien saamisen, kun tietokanta etsi tuloksia sanan rungon mukaisesti, monikko- tai taivutusmuodosta riippumatta. Operaattoreiden avulla tehtävien yhdistelmien avulla aineistonhauissa voitiin saada joko laajempia hakutuloksia, tai vaihtoehtoisesti suppeampia ja rajatumpia hakutuloksia. Osassa tietokannoista rajauksista ja yksityiskohtaisista hakutermeistä huolimatta hakutulokset olivat varsin laajoja, jolloin voitiin myös hyödyntää erilaisia aiherajauksia. Aineistonhauissa käytetyt hakutermit jaoteltiin neljään erilaiseen termien ryhmään, ja sanoja yhdistelemällä rakennettiin varsinaiset hakutermit ja -lausekkeet. Aineistohakua ja hakutermien käyttöä kuvaillaan yksityiskohtaisemmin liitteessä 2. Hakutermit ja niiden luokittelu esitellään alla olevassa taulukossa.

Hakutermit suomeksi	Hakutermit englanniksi
taide taideohjelma taidemenetelmä taide-terapia	art art program, arts program art-based method, arts-based method art therapy

vankilataide luova, luovat	prison art, prison arts creative
nainen, naiset naisvangit rikoksenteijä, naisrikoksenteijät vanki, vangit vankila vankeus	female, women incarcerated women, female prisoners, female inmates offender, female offenders prisoner, prisoners, inmate, inmates correctional populations prison imprisonment
desistanssi rikollisuudesta irrottautuminen uusintarikollisuus kuntoutus, kuntoutuminen	desistance detachment from crime/criminal activities recidivism rehabilitation
trauma hyöty, hyödyt vaikutus, vaikutukset vaikuttavuus	trauma benefit, benefits effect, effects effectiveness

Taulukko 2: Hakutermit

Aineistonhakuprosessin keskeisenä osana oli aineiston systemaattinen valinta sekä valintaprosessin raportointi. Aineiston valinnassa edettiin vaiheittain ja tehtyä karsintaa dokumentoiden, pyrkimyksenä kuvata valintaprosessi mahdollisimman tarkasti ja perustellusti, jotta prosessi olisi tarpeen tullessa toistettavissa (Stolt ym. 2016, 62). Ensimmäisessä vaiheessa sisäänotto- ja poissulkukriteerejä verrattiin aineiston otsikkoon, jonka jälkeen otsikon perusteella mukaan valikoidut aineistot karsittiin tiivistelmän perusteella. Viimeiseksi arvioitiin koko tekstiä ja valittiin lopullinen analysoitava aineisto. Poissuljettujen artikkeleiden poissulun syy kirjattiin muistiin. Seuraavassa kuviossa kuvataan aineiston systemaattista valintaa mukailen Stolt, Axelin ja Suhonen (2016, 63).

Kuvio 1: Aineiston systemaattinen valinta

4.4 Kuvailun rakentaminen

Kirjallisuuskatsauksen keskeisenä tavoitteena on analysoida ja arvioida olemassa olevaa tietoa, sekä tehdä laajempia päätelmiä ja vastata tutkimuskysymykseen aineistoon nojaten. Menetelmän ytimessä on käsittelyosan rakentaminen. Yhdistelemällä ja analysoimalla aineiston sisältöä sekä vertailemalla ja tarkastelemalla aiempaa tutkimustietoa, voidaan saada aikaan uutta tulkintaa aiheesta. Uutta tulkintaa yhdistetään jäsennellysti kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksen kannalta oleelliseen tietoon, ja aikaan voidaan saada uusia johtopäätöksiä tarkastelun kohteena olevasta aiheesta. Kuvailun rakentaminen pitää sisällään erilaisia aineiston analyysimenetelmiä, ja kirjallisuuskatsauksessa hyödynnettävät menetelmät voivat olla niin kvalitatiivisia kuin kvantitatiivisiakin menetelmiä. (Kangasniemi 2013, 296-297.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston kuvailun rakentaminen aloitettiin vertailemalla aineistojen sisältöjä ja keskeisiä löydöksiä, sekä etsimällä eroja ja yhtäläisyyksiä aineistoista. Aineistosta tehtiin taulukkomuotoinen yhteenveto tutkijantaulukkoon (liite 1), jonka tarkoituksena on

muodostaa kokonaiskuva aineistosta. Aineistossa keskityttiin yksityiskohtaisesti erityisesti tutkimuksen tuloksiin ja johtopäätöksiin, ja aineistoon kuuluvista artikkeleista poimittiin tutkimuksen kannalta oleellisia pääkohtia, joiden perusteella aineistoa ryhmiteltiin, koodattiin ja vertailtiin. Analyysiä toteutettiin menetelmälle tyypillisesti; prosessinomaisesti pienissä osissa kerrallaan (Stolt ym. 2016, 31). Kuvailun rakentamisessa ja aineiston analysoimisessa hyödynnettiin teemoittelua. Teema-analyysin keinoin aineistosta etsittiin tutkimuskysymyksiin pohjautuen erilaisia toistuvia pääsisältöjä (Stolt ym. 2016, 87). Aineistoon valikoituneet artikkelit tulostettiin paperisiksi versioiksi, mikä helpotti aineiston vertailua ja merkintöjen tekemistä. Ensin aineistot numeroitiin, jonka jälkeen aineistoja alettiin analysoimaan miellekarttoja ja värikoodauksia hyödyntäen. Koodauksen avulla aineiston analyysi helpottuu, kun aineiston samoja tai samankaltaisia sisältöjä voidaan jäsenellä koodaavin merkinnöin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Aineistoista etsittiin yhdistäviä tekijöitä sekä poimittiin tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä seikkoja. Aineistosta rakennettiin tutkimuskysymysten pohjalta teemojen pääluokat ja pääluokkien lisäksi teemoista luotiin alaluokkia, joiden avulla esiin nouseita seikkoja voitiin tarkastella yksityiskohtaisemmin. Miellekarttojen lisäksi aineiston artikkeleista tehtiin kirjallisesti yhteenvedot, jotka auttoivat jäsentämään aineiston sisältöä ja mahdollistivat sen, että aineistoa voitiin vertailla helpommin ja aineiston keskeisiin seikkoihin voitiin prosessin edetessä palata vaivattomasti.

Aineisto teemoiteltiin tutkimuskysymysten mukaan kolmeen erilaiseen pääteemaan. Teemojen sisältöjä havainnollistetaan tarkemmin tiedon jäsentämisen tueksi liitteessä 3. Ensimmäinen teema oli taidemenetelmät, jossa kuvattiin aineistossa esiintyneitä taidemenetelmiä sekä niissä hyödynnettyjä taiteenmuotoja. Taidemenetelmät jaettiin kahteen alaluokkaan; taideohjelmat ja taideterapia. Taideterapiassa hyödynnetyt taiteenmuodot luokiteltiin yhteen ryhmään, ja toisessa ryhmässä kuvattiin taideohjelmissa hyödynnetyt taiteenmuodot. Toinen teema oli taidemenetelmien myönteiset vaikutukset, jotka jaettiin sosiaalisiin suhteisiin liittyviin vaikutuksiin, identiteettiin liittyviin vaikutuksiin sekä hyvinvointiin liittyviin vaikutuksiin. Kolmas teema oli uuden identiteetin rakentuminen, joka jaettiin kolmeen alaluokkaan; taiteen vaikutukset, kokemukset vankeusajasta sekä lisääntynyt hyvinvointi. Näitä teemoja esitellään tarkemmin tulososiossa.

4.5 Tuotettujen tulosten tarkasteleminen sekä eettisyys ja luotettavuus

Tulosten tarkastelu on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen viimeinen vaihe, ja se pitää sisällään keskeisten tulosten tarkastelun lisäksi tutkimuksen ja tutkijan valintojen luotettavuuden ja eettisyyden arviointia, sekä koko prosessin menetelmällistä ja sisällöllistä arviointia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ollessa menetelmän väljä, korostuu läpi koko prosessin tutkijan valintojen eettisyys sekä raportoinnin avoimuus ja luotettavuus. Tutkimuksen luotettavuus näytetään myös johdonmukaisena etenemisenä sekä selkeinä ja perusteltuina valintoina tutkimusta tehdessä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Opinnäytetyötä, kuten muutakin tutkimusta tehdessä,

tulee luotettavan ja eettisen lopputuloksen aikaansaamiseksi noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö pitää sisällään tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta keskeisiä ohjeita, joita tutkijan tulee kaikissa työn vaiheissa soveltaa. Lähtökohtana tutkimuksen tekemisessä pidetään rehellisyyttä, sekä yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta kaikissa työn vaiheissa. Tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla tutkimustyölle ominaisten kriteerien mukaisia sekä eettisesti kestäviä, ja niistä tulee raportoida ja viestiä avoimesti. Tutkimusta tehdessä aiempi tehty tutkimus on keskeisessä roolissa, ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkija antaa aiempaa tutkimusta tehneille tutkijoille ja heidän julkaisuilleen niiden ansaitseman arvon, ja omassa tutkimuksessaan viittaa aiempaan tietoon asianmukaisesti. Vastuullinen, hyvän tieteellisen käytännön mukainen työskentely on tutkijan itsensä vastuulla tutkimustyön kaikissa vaiheissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7.) Tässä opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä parhaan osaamisen mukaan, ja aiempaan tutkimustietoon viitattiin asiaankuuluvalla tavalla.

Kirjallisuuskatsaus toteutettiin menetelmälle uskollisesti luotettavuuden sekä toistettavuuden lisäämiseksi. Aineistonhaku toteutettiin systemaattisesti, ja aineistonvalinnan etenemistä dokumentoitiin mahdollisimman tarkasti ja huolellisesti. Etenemällä johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti suunnitteluvaiheesta ja tutkimuskysymysten muodostamisesta toteutusvaiheeseen, tulosten tarkasteluun sekä johtopäätöksiin, voidaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuskysymyksiä muodostaessa korostuu hyvin tehty taustatyö ja perusteltu kysymyksenasettelu, jota lähestytään objektiivisesti. Luotettavuuden näkökulmasta keskeisessä roolissa on aineiston valinta ja sen valikoimiseen liittyvien perusteiden läpinäkyvä kuvaus; tutkijan tulee luotettavaan lopputulokseen päätyäkseen raportoida, kuinka tutkimuksen kannalta keskeisen aineiston valitsemiseen on päädytty. Myös tulosten tarkastelun rooli tutkimuksen vaiheena on oleellinen. Kirjallisuuskatsauksen tuottamat keskeiset tulokset kootaan ja tiivistetään, jonka jälkeen niiden pohjalta muodostettuja johtopäätöksiä tarkastellaan ja arvioidaan suhteessa teoreettiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Vaikka kirjallisuuskatsaus on luonteeltaan kirjallisuuteen perustuva, on tuotettujen tulosten ja mahdollisten haasteiden pohdinnalla tärkeä rooli. Aiheesta heräävien uusien kysymysten pohjalta voidaan esittää jatkotutkimusehdotuksia. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Tämän opinnäytetyön tuloksia ja johtopäätöksiä esitellään tarkemmin tulevissa luvuissa.

5 Tulokset

Tässä osiossa esitellään opinnäytetyön tulokset. Opinnäytetyön aineisto koostui kymmenestä aihetta käsittelevästä tutkimusartikkelista. Tutkijantaulukossa (liite 1) esitellään tiivistetysti aineiston artikkeleissa hyödynnetyt tutkimusmenetelmät, kohderyhmät ja keskeiset löydökset. Analyysivaiheessa aineistosta nousi esiin erilaisia teemoja, joita tarkasteltiin tutkimuskysymys-

ten näkökulmasta. Yksi teemoista kuvailee aineistossa hyödynnettyjä taidemenetelmiä ja toinen teema käsittelee taiteen myönteisiä vaikutuksia. Kolmas teema käsittelee taidemenetelmien vaikutuksia identiteettiin. Taidemenetelmien hyödyntämisen todettiin olevan monimuotoista. Taiteen myönteisissä vaikutuksissa korostuivat vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin, hyvinvointiin ja kokemukseen omasta itsestä. Osallistujien kokemuksissa nousi esiin taidetoimintaan osallistumisen vaikutukset vankeusaikaan ja siihen suhtautumiseen, sekä ajatuksia tulevaisuudesta ja vankilasta vapautumisesta. Teemoja kuvaillaan tarkemmin jäsentelyn tueksi liitteessä 3.

5.1 Aineistojen esittely

Kaksi aineistoon valikoituneista teoksista käsittelee laajemmin taidetta ja desistanssia. Bilby, Caulfield ja Ridley (2013) tutkivat taideinterventioita sekä desistanssiprosessia, ja Nickeas (2018) tarkasteli väitöskirjassaan taideinterventioita ja desistanssiprosessia, sekä rikostaustaisten naisten toimijuuden kokemusta taiteen kautta vankeuden aikana sekä sen jälkeen. Nickeas (2018) korosti tutkimuksessaan eheytyksen ja kuntoutumisen prosesseja, jotka hänen näemyksensä mukaan usein johtavat desistanssiin. Bilbyn ym. (2013) ja Nickeasin (2018) tutkimuksissa keskeisenä arvioinnin kohteena oli nimenomaan taiteen ja desistanssin yhteys, kun muussa aineistossa taiteen vaikutuksia tarkasteltiin esimerkiksi tunteiden ja käyttäytymisen (Köiv & Kaudne 2015), yhteisöllisyyden (Van der Meulen & Omstead, 2021) tai itseilmaisun näkökulmasta (Koomson, Osei & Essel 2020). Erickson ja Young (2010) kuvasivat artikkelissaan ryhmätaideterapian hyödyntämistä päihderiippuvuuden hoitoon tarkoitetussa yhteisössä. Taiteen kuntoutuksellista näkökulmaa tutkivat Nugent ja Loucks (2011), ja Hongo, Katz ja Valenti (2015) keskittyivät tutkimuksessaan ikääntyneiden naisvankien traumakokemuksiin ja niiden käsitteelyyn taidetyöpajojen avulla. Taideperustaisen tutkimuksen menetelmiä hyödynsivät köyhyyttä, kodittomuutta ja vankeutta kokeneiden naisten sosiaalisen muutoksen luomista käsittelevässä tutkimuksessaan Walsh, Rutherford ja Crough (2013). Tutkimuksen kohderyhmä koostui vankeudessa oikeudenkäyntiä tai tuomiotaan odottavista naisista sekä aiemmin vangittuina olleista naisista. Littman ja Sliva (2020) loivat kuvailevassa katsauksessaan laajan katsauksen vankilakontekstissa toteutettujen taideohjelmien tuloksiin. Katsauksessaan he tarkastelivat asiaa kahdenkymmenenviiden tutkimuksen pohjalta, jotka poikkeuksellisesti käsittelevät aihetta yleisesti, eivätkä ainoastaan naisasiakkaiden näkökulmasta. Tutkimus kuitenkin valikoitui tämän opinnäytetyön aineistoon, koska katsaus oli muuten laajasti aihetta kuvaava ja relevantti, ja tuloksissa oli eriteltävissä rikostaustaisten naisten parissa toteutettujen taideohjelmien tuloksia.

Aineistoissa kohderyhmien osallistujamäärissä ja ajallisessa kestossa oli jonkin verran vaihtelua. Erickson ja Young (2010) keskittyivät tapaustutkimuksessaan kahteen kohderyhmään kuuluvan naiseen, ja suurin osallistujaryhmä oli luovaa kuntoutusta käsittelevän tutkimuksen 112 osallistujaa (Nugent & Loucks 2011). Ajallisesti pitkäkestoisin seuranta-aika oli yksi vuosi (Walsh

ym. 2013, Nugent & Loucks 2011) ja lyhin viisi viikkoa (Köiv & Kaudne 2015). Kahdessa aineiston tutkimuksista (Walsh ym. 2013, Nickeas 2018) kohderyhmään kuului myös jo vankeusrangais- tuksensa suorittaneita naisia, kun muussa aineistossa kohderyhmät koostuivat vankeutta suo- rittavista tai muutoin rikosoikeudellisen järjestelmän parissa olevista naisista.

5.2 Taideterapia ja taidemenetelmät aineistossa

Taidetta hyödynnettiin aineistossa erilaisin menetelmin. Aineistosta osa keskittyi nimenomai- sesti taideterapeuttisiin menetelmiin, kun taas joidenkin tutkimusten keskiössä oli yleisesti tai- deohjelmat. Koomson, Osei ja Essel (2020) tutkivat taideterapeuttisia menetelmiä itseilmaisun työkaluna. Kolme kuukautta kestävän ajanjakson aikana toteutettiin strukturoitujen ja struk- turoimattomien teemojen pohjalta vähintään kaksitoista, noin kaksi tuntia kestävää terapeut- tista sessiota, jossa osallistujat värejä hyödyntäen piirsivät ja kirjoittivat eri teemoihin liittyen. Erickson ja Young (2010) korostivat taiteen luomisen prosessin ja sen herättämien tunteiden merkitystä, ja artikkelissaan he kuvaavat erilaisia taideterapeuttisia interventioita, joita to- teutettiin viikoittain. Interventiot olivat psykoedukatiivisia ja ne käsittelivät erilaisia teemoja, kuten pelkoa, itsetuntoa, omia käyttäytymismalleja sekä päihdekuntoutukseen liittyviä aiheita. Osallistujat toteuttivat piirtäen ja värittäen teoksia erilaisten harjoitusten pohjalta. Harjoituk- sissa keskityttiin omien puolustusmekanismien tunnistamiseen sekä omien vaikeiden tunteiden käsittelyyn ja hallintaan. Nuorten rikoksenteekijöiden taideterapiaohjelma (Köiv & Kaudne 2015) piti sisällään kaksi viikoittaista, 90 minuutin mittaista tapaamista viiden viikon aikana. Mene- telminä hyödynnettiin taideterapiaa, draamaterapiaa, musiikkiterapiaa sekä tanssi- ja liikete- rapiaa. Taideterapian avulla käsiteltiin erilaisia teemoja, kuten tunnetiloja, itsetuntoa ja kom- munikaatiota. Vaikka teemat ja terapian toteutus olivat suunniteltuja ja strukturoituja, oli ne suunniteltu kuitenkin joustaviksi, mikä mahdollisti myös spontaaneja keskustelunaiheita tai ak- tiviteetteja toiminnan aikana. Tavoitteena oli viisi viikkoa kestävän taideterapiaohjelman avulla kehittää nuorten itsetuntoa ja myönteistä minäkuva, edesauttaa nuorten kykyä ilmaista tunteitaan ja kehittää tunnesäätelytaitoja, sekä kehittää prososiaalisia taitoja ja lisätä vuoro- vaikutusta vertaisten kesken. Ikääntyneille vangeille suunnattua taideterapiaa (Hongo ym. 2015) ohjasi vapaaehtoisryhmä, joka koostui sosiaalityön sekä avioliitto- ja perheterapian kou- lutusalojen harjoittelijoista. Kuusi noin 90 minuutin mittaista työpajaa pitivät sisällään harjoi- tuksia erilaisten teemojen pohjalta, ja osallistujien kokemuksia selvitettiin kyselyn avulla te- rapiaohjelman päätyttyä kuuden viikon jälkeen.

Aineistossa oli myös tutkimuksia, joiden tulokulma taiteeseen ei ollut niinkään nimenomaisesti terapeuttinen, eheyttävä tai kuntouttava. Taideohjelmien avulla keskityttiin erilaisiin teemoi- hin, kuten yhteisöllisyyden rakentamiseen ja taiteeseen sitoutumisen lisäämiseen runouden, laulunkirjoittamisen ja askartelun avulla (Van der Meulen & Omstead 2021), sosiaalisen muu- toksen luomiseen luovaa kirjoittamista ja digitaalisia menetelmiä hyödyntämällä (Walsh, Rut-

herford & Crough 2013), sekä kohderyhmän emotionaalisen selviytymisen lisäämiseen vankeusoloissa ja itseilmaisun sekä kommunikaatiotaitojen kehittämiseen luovan kirjoittamisen, päiväkirjan sekä roolipelien avulla (Bilby ym. 2013). Taideohjelmien tavoitteissa ilmenneitä yhteisöllisyyden ja sosiaalisten suhteiden teemoja käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Van der Meulenin ja Omsteadin (2021) artikkelissa toteutettiin kaksi tuntia kestävässä työpaajoissa erilaisia taiteenmuotoja; laulua ja sanoitusten kirjoittamista, kollaaseja, erilaisia käden taitoja sekä runoutta. Taideohjelmassa korostettiin osallistujien toimijuutta ja annettiin tilaa osallistujien itsemääräämisoikeudelle ja itsensä vahvistamiselle. Kahtakymmentäviittä tutkimusta käsittelevässä katsauksessa (Littman & Sliva 2020) keskityttiin nimenomaisesti taideohjelmiin, joissa taiteenmuotoa ei oltu määritelty tarkemmin, vaan keskeistä oli taiteen toteuttaminen vankilassa juuri ohjelmakontekstissa. Myös Nugentin ja Loucksin (2011) tutkimus käsittelee vankilassa toteutettuja taideohjelmia skotlantilaisessa naisvankilassa, jossa vuodesta 1988 toiminut hyväntekeväisyysjärjestö järjestää taidetoimintaa. Toisessa taiteen ja desistanssin yhteyttä käsittelevässä tutkimuksessa (Nickeas 2018) kaikki kohderyhmän osallistujat (n=6) olivat osallistuneet lyhyisiin taideohjelmiin vankeusaikanaan, jonka jälkeen he olivat työllistyneet vankilan taidehuoneeseen.

5.3 Sosiaaliset suhteet ja yhteisöllisyys

Suurella osalla aineistoa havaittiin taiteella ja taidetoimintaan osallistumisella olevan yhteyksiä erilaisiin sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden teemoihin. Littmanin ja Slivan (2020) kattavassa katsauksessa kaikkien viiden naisosallistujia koskevan aineiston tulokset olivat sosio-emotionaalisten tulosten luokkaan kuuluvia, ja kahdessa tutkimuksesta tulokset liittyivät myös yhteisöllisyyteen. Littman ja Sliva (2020) olivat jakaneet sosioemotionaaliset tulokset kolmeen alaluokkaan; minäpystyvyys ja itsetunto, sosiaaliset yhteydet ja ihmissuhteet, sekä mielenterveys ja hyvinvointi. Sosiaaliin suhteisiin ja yhteisöllisyyteen liittyviin sosio-emotionaalisiin tuloksiin kuului mm. itseilmaisuus, kommunikaatio, syventyneet suhteet muihin osallistujiin ja yhteisöön, tiimityöskentely sekä julkisen vahvistamisen kokemus. Yhteisöllisyys sekä sosiaaliset suhteet muihin osallistujiin ja vankilan henkilökuntaan olivat keskeisessä roolissa myös osassa muuta aineistoa. Bilby ym. (2013) havaitsivat osallistujien pystyvän toimimaan yhteistyössä muiden osallistujien, projektityöntekijöiden sekä vankilan henkilökunnan kanssa, ja jakamaan projektissa onnistumisen kokemuksia. Projektin aikana ohjaajat mallinsivat osallistujille positiivisia ihmissuhteita ja yhteistyötä. Osallistujat pitivät tärkeänä mahdollisuutta viettää aikaa yhdessä muiden, samoja arvoja jakavien naisten kanssa. Taiteeseen sitoutumisen lisäksi Van der Meulenin ja Omsteadin (2021) toinen keskeinen tutkimustulos taidetoiminnan vaikutuksista oli yhteisöllisyyden rakentaminen. Osallistujien kokemuksiin pohjaten taidetoimintaan osallistumisen havaittiin kehittävä osallisuuden ja yhtenäisyyden tunteita. Myös osallistujien keskinäisen kunnioituksen ja ystävällisyyden havaittiin kasvaneen, ja yhteys kehittyi ohjelman aikana myös osallistujien ja ohjaavien taiteilijoiden välille. Tiimityöskentely ja suhde taiteilijoihin, muihin osallistujiin sekä vankilan työntekijöihin nousivat esiin tuloksina myös Littmanin &

Slivan (2020) tutkimuksessa. Myös Kõiv ja Kaudne (2015) havaitsivat interventioryhmää ja kontrolliryhmää tarkastelevassa tutkimuksessaan interventioryhmään kuuluneiden nuorten prososiaalisen käytöksen lisääntyneen.

Yhdessä tekeminen nousi esiin osallistujien kokemuksissa myös Nugentin ja Loucksin (2011) tutkimuksessa, kun osallistujat raportoivat nauttineensa uusien asioiden oppimisesta ja pitivät mielekkäänä muiden naisten tapaamista ja yhdessä työskentelyä. Walsh ym. (2013) taas havaitsivat osallistujien muodostaneen tukevia sekä merkityksellisiä sosiaalisia verkostoja, ja yhteisönä työskenteleminen yhteisen tarkoituksen eteen mahdollisti osallistujille voimaantumisen kokemuksia. Yhteyden kokemus oli yksi myönteisten vaikutusten teemoista Hongon ym. (2015) tutkimuksessa. Ryhmämuotoinen taideterapia mahdollisti osallistujien keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta sekä yhteyden luomista ryhmässä, ja osallistujat saattoivat saada toisiltaan tukea ja jakaa luovia ideoita keskenään. Ryhmän, sekä turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin merkitys korostui useasti aineistossa, niin tulosten kuin toteutetun taidetoiminnan tavoitteiden tai tarkoituksen näkökulmasta. Juuri ryhmämuotoisen taidetoiminnan merkitystä onnistumisen sekä osallistujien kokemusten kannalta korosti Koomson ym. (2020), ja myös Erickson ja Young (2010) pitivät ryhmätyöskentelyä tärkeänä muutoin varsin eristettyinä oleville vangeille. Kõiv ja Kaudne (2015) toivat esiin turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin merkitystä terapeutin ryhmädynamiikan luomisessa, ja myös Walsh ym. (2013) korostivat luottamuksen ja suhteiden rakentamisen olleen olennainen osa prosessia.

Osassa aineistoa havaittiin myönteisiä vaikutuksia myös vangittujen naisten suhteisiin vankilan ulkopuolisiin ihmisiin, esimerkiksi perheeseen tai läheisiin. Osallistujat pitivät myös merkitykselläänä mahdollisuutta tehdä taidetyöpajoissa jotain annettavaksi lapsilleen (Nugent & Loucks 2011), ja osa osallistujista koki taideprojektin antaneen sellaisia taitoja, joita voi hyödyntää tulevaisuudessa vapautumisen jälkeen omien lasten kanssa, esimerkiksi yhdessä askarrella (Bilby ym. 2013). Suhteet perheisiin ja ystäviin olivat avainasemassa kaikkien osallistujien elämässä myös taiteen ja desistanssin yhteyttä käsittelevässä tutkimuksessa (Nickeas 2018). Samanlaisia havaintoja tekivät myös Littman ja Sliva (2020); aineistoon kuuluneessa nuoria naisvankeja koskevassa tutkimuksessa osallistujat raportoivat taideohjelmaan osallistumisen myötä syvemmistä suhteista perheisiinsä ja yhteisönsä. Suhteet perheeseen, kumppaniin ja lapsiin olivat paljon esillä myös Koomsonin ym. (2020) tutkimukseen osallistuneiden naisten taideteoksissa. Tuloksissa ei raportoitu niinkään syventyneistä suhteista, mutta läheissuhteet olivat yksi merkittävistä teemoista naisten taideterapeuttisessa työskentelyssä, taideteoksissa sekä reflektiossa.

5.4 Taidemenetelmät hyvinvoinnin ja identiteetin tukena

Taidetoiminnan myönteisistä vaikutuksista liittyen itsetuntoon, itsevarmuuteen ja itseilmaisuuksiin saatiin useammassa artikkelissa viitteitä. Littman ja Sliva (2020) havaitsivat katsauksessaan merkittävää kehitystä taidetoimintaan osallistuneiden itsevarmuudessa sekä itsetunnon. Viidestä naisvankien parissa toteutetusta taideohjelmasta neljässä havaittiin itsetuntoon, itsevarmuuteen tai itseilmaisuuksiin liittyviä tuloksia. Myös Bilby, Caulfield ja Ridley (2013) olivat tehneet samanlaisia havaintoja; onnistumisen kokemusten ja tulevaisuuden mahdollisuuksien myötä osallistujien itsetunto kehittyi. Bilby ym. (2013) nostivat esiin myös itseilmaisun vaikutuksen itsekunnioitukseen, jonka he uskoivat vähentävän osallistujien rikoksen uusimista. Myös Nugent ja Loucks (2011) tarkastelivat ennen ja jälkeen taideohjelmaa toteutetuissa osallistujien kokemuksia koskeissa haastatteluissa itseluottamusta ja itsetuntoa. Osallistujien kokemuksissa korostui kokemus erilaisista positiivisista vaikutuksista, ja osallistujat uskoivat itseluottamuksensa ja itsetuntonsa kasvaneen taideohjelman aikana. Koomson ym. (2020) nostivat esiin taiteen mahdollistavan itseilmaisua, ja etenkin negatiivisten ja patoutuneiden tunteiden ilmaisua. Myös Nickeas (2018) korosti itseilmaisun merkitystä tutkimukseen osallistuneiden naisten vankeusajassa. Hongo ym. (2015) toivat esiin identiteetin tärkeyttä, sillä heidän näkemyksensä mukaan identiteetin menettäminen on yksi traumaattisimmista vankeuteen liittyvistä kokemuksista. Myös Bilby ym. (2013) tekivät samanlaisia identiteetin tärkeyteen liittyviä havaintoja, etenkin desistanssiprosessin näkökulmasta. Sekundaariseen desistanssiin liittyvä identiteettiä muutos voi ilmentyä henkilön kykyä nähdä itsensä muussa roolissa kuin vankina, ja taiteen tukemana osallistujat reflektoivat omia roolejaan yhteiskunnassa. Nugent ja Loucks (2011) havaitsivat naisten henkisen pääoman kasvaneen itseilmaisun myötä, ja naisten alkaneen näkemään minkälaisia myönteisiä asioita he voivat tehdä tulevaisuuttaan varten, mikä Nugentin ja Loucksin (2011) näkemyksen mukaan on tärkeää desistanssiprosessin näkökulmasta. Taide-toiminta loi myös mahdollisuuksia rauhalliseen tilaan, jossa osallistujat pystyivät reflektoimaan ja pohtimaan omia roolejaan vankilan ulkopuolella (Bilby ym. 2013).

Myös erilaiset hyvinvoinnin osa-alueet olivat esillä aineistossa. Littman ja Sliva (2020) olivat nostaneet yhdeksi keskeiseksi tulokseksi mielenterveyden ja hyvinvoinnin. He havaitsivat taideohjelmiin osallistumisen vähentäneen aikuisten naisvankien stressiä ja tarjonneen uudenlaisia coping-keinojen muotoja. Taiteen vaikutukset mielenterveyteen nousivat esiin myös Koomson ym. (2020) tutkimuksessa, jossa havainnoitiin tutkimukseen osallistuvien masennusta, ahdistusta ja stressiä, ja jossa havaintojen perusteella kohderyhmän todettiin kärsivän korkeasta stressitasosta. Tuloksissaan Koomson ym. (2020) totesivat taiteen vaikuttaneen vähentävästi haitallisiin tunteisiin kuten masennus, ahdistuneisuus, pelko ja stressi. Osallistujien myös havaittiin kehittäneen uudenlaisia toimintatapoja kohtaamiensa haasteiden hallitsemiseksi, sekä oppineen uudenlaisia tapoja käsitellä ja hallita mahdollisista haasteista seuraavaa stressiä. Hyvinvointiin liittyviä havaintoja toivat esiin myös Erickson ja Young (2010). Taideterapian havaittiin olevan vaikuttava työkalu mielenterveyden sekä päihderiippuvuuden hoidossa. Kõiv ja

Kaudne (2015) nostivat esiin tutkimuksessaan yhtenä keskeisenä tuloksena nuorten rikostau-
taisten naisten emotionaalisten sekä käyttäytymiseen liittyvien haasteiden vähentyneen taide-
terapian myötä. Walsh ym. (2013) havaitsivat taidepohjaiseen tutkimukseen osallistuneiden
naisten pohtivan ja tunnistavan omiin yhteisöihinsä uudelleenintegroitumiseen liittyviä tarpei-
taan.

5.5 Vankeuteen sopeutuminen ja myönteiset ajatukset tulevaisuudesta

Aineistossa nousi esiin erilaisia osallistujien kokemuksia vankeusajasta sekä taidetoimintaan
osallistumisesta. Osallistujien kokemuksissa korostui näkemykset siitä, miten taidetoimintaan
osallistuminen vaikutti omaan vankeuteen suhtautumiseen tai arkirytmiin vankilassa. Kokemuk-
set liittyivät esimerkiksi siihen, miten taide auttoi keskittymään edes hetken aikaa johonkin
muuhun kuin vankilaympäristöön ja vankeusaikaan (Nugent & Loucks 2011). Osallistujat Bilbyn
ym. (2013) tutkimuksessa toivat esiin, että osallistuminen taideprojektiin auttoi heitä sopeutu-
maan vankeusrangaistukseen ja vankilassa olemiseen. Nickeas (2018) totesi tutkimukseensa
osallistuneiden naisten jakaneen yhteisen näkemyksen suhtautumisesta vankeusaikaan; naiset
toivoivat saavansa vankeusajasta irti jotain sellaista, mikä tukee heitä vankeudessa tai vapau-
tumisen jälkeen. Taidetoimintaan osallistumisen havaittiin myös voivan vähentää ei toivottua
käytöstä ja rikkeiden tekemistä vankeusaikana (Littman & Sliva 2020). Samanlaisia viitteitä
saivat Nugent ja Loucks (2011) erään osallistujan kokemuksista, osallistuja kertoi ongelmallisen
käyttäytymisensä vähentyneen taidekurssin aikana. Bilbyn ym. (2013) mukaan taidetoimintaan
osallistuminen ja omia teoksia koskevien päätösten tekeminen tuki osallistujien autonomiaa ja
toimijuutta, mikä voi olla laitostumista ehkäisevä tekijä.

Myös erilaiset ajatukset tulevaisuudesta korostuivat osallistujien kokemuksissa. Hongo ym.
(2015) jakoivat traumaa ja taideterapiaa käsittelevässä tutkimuksessaan tulokset erilaisiin
teema-alueisiin, joista yksi käsitteli unelmoinnin mahdollisuutta. Projektin myötä osallistujat
pystyivät refleктоimaan menneisyyttään ja identiteettiään, sekä kuvittelemaan elämää ilman
vankeutta. Myös Koomsonin ym. (2020) tutkimuksessa vankeuden vaikutukset ja vapautuminen
vankilasta olivat keskeisiä teemoja. Koomsonin ym. (2020) mukaan lähes kaikkien ohjelmaan
osallistuneiden vankien teoksissa käsiteltiin toivoa vankilasta vapautumisesta. Ajatukset tule-
vaisuudesta olivat esillä myös molemmissa taiteen ja desistanssin yhteyttä käsittelevissä tutki-
muksissa (Bilby ym. 2013 & Nickeas 2018). Ajatusten siirtäminen coping -mekanismeihin ja va-
pautumiseen liittyvien suunnitelmien tekemiseen vähensi vankeuden aiheuttamia emotionaali-
sia haittoja (Nickeas 2018). Bilby ym. (2013) nostivat osallistujien kokemuksista esiin mielen-
kiinnon oppimisen jatkamiseen ja itsensä kehittämiseen tulevaisuudessa.

6 Johtopäätökset

Tässä osiossa esitellään tutkimustulosten pohjalta muodostettuja johtopäätöksiä, sekä niiden suhdetta teoreettiseen viitekehykseen. Tutkimuskysymyksiä tässä kirjallisuuskatsauksessa esitin: *1) miten taiteen avulla voidaan lisätä rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen? 2) Minkälaisia myönteisiä vaikutuksia taiteella on rikostaustaisille naisille? Sekä 3) miten taidetta on hyödynnetty rikosseuraamusalan työssä?* Opinnäytetyön johtopäätökset käsittelevät tutkimuskysymyksiin pohjaten taidemenetelmiä ja niiden myönteisiä vaikutuksia sekä sitä, miten taide ja sen myönteiset vaikutukset lisäävät valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen. Tuloksia käsitellään teoreettiseen viitekehykseen peilaten, ja johtopäätökset esitellään seuraavissa alaluvuissa.

6.1 Monipuoliset taidemenetelmät tukevat suhdetta itseen ja muihin

Yksi tutkimuskysymyksistä selvitti sitä, miten taidetta on hyödynnetty rikosseuraamustyössä. Tulosten perusteella voitiin huomata, että taidemenetelmien kirjo rikosseuraamustyössä on varsin laaja, ja erilaisia taideohjelmia ja taideterapeuttisia menetelmiä hyödynnetään monipuolisesti myös osana rikostaustaisten naisten vankeusrangaistuksia. Taiteella on näkyvä rooli vankilaympäristössä (Gussak 2007, 445), ja myös tämän opinnäytetyön tuloksissa korostui taiteen monimuotoinen rooli ja sen vaikutukset vankilaympäristössä. Rikosseuraamustyössä taidemenetelmiä hyödynnetään monipuolisesti eri kohderyhmien kanssa, niin erilaisten taideohjelmien kuin taideterapeuttisten interventioidenkin muodossa. Vankiloiden lisäksi taidemenetelmiä hyödynnetään rikostaustaisten asiakkaiden kanssa myös muualla (Johnson ym. 2011, 9), kuten vankeusrangaistuksensa jo suorittaneiden parissa erilaisissa yhteisöissä. Opinnäytetyön tuloksissa havaittiin taiteen tuottavan myönteisiä vaikutuksia, riippumatta siitä oliko menetelmällä terapeuttinen vai jokin muu tarkoitus, ja ohjasiko toimintaa taiteilija vai esimerkiksi terapeutti. Tämä tukee teoreettisessa viitekehyksessä kuvattua näkökulmaa siitä, että taidemenetelmien on havaittu olevan hyödyllisiä sekä terapeuttien ohjaamina terapeuttisina interventioina, kuin taiteilijoiden ohjaamina taideohjelmina (Cheliotis & Jordanoska 2016, 27).

Taidemenetelmillä tavoitellaan usein erilaisia ihmiseen itseensä, tai ihmisten välisiin suhteisiin liittyviä vaikutuksia. Taideohjelmilla ja taideterapeuttisilla menetelmillä onkin usein voimakas eheytymiseen tai parantumiseen tähtäävä tarkoitus (Johnson 2008, 103). Tämä näkyi myös tämän opinnäytetyön tuloksissa; osassa aineiston tutkimuksia taidetta tarkasteltiin juurikin kuntouttavasta tai eheyttävästä näkökulmasta. Opinnäytetyön tuloksien mukaan taide vaikuttaa myönteisesti ihmisen näkemykseen omasta itsestään, ja se näkyy muun muassa itsetunnon ja itsevarmuuden kohentumisena. Samanlaisia havaintoja on tehty aiemminkin, taiteen on todettu olevan tehokas keino itsetunnon lisäämisessä (Hartz & Thick 2005, 77; Ferszt ym. 2004, 198; Menard 2018, 4-5). Myös myönteisten ihmissuhteiden ja vuorovaikutuksen kehittyminen voi

edistystä taiteen avulla (Johnson ym. 2011, 9; Laitinen 2017b) josta saatiin tässäkin kirjallisuuskatsauksessa viitteitä. Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että taide voi lisätä prososiaalista käyttäytymistä ja vaikuttaa myönteisesti osallistujien välisiin suhteisiin, yhteisöllisyyteen sekä osallistujan suhteisiin omiin läheisiin vankilan ulkopuolella, mikä tukee aiempaa tutkimustietoa (Gussak 2007, 449; Johnson 2008, 9). GLM-ajatuksen mukaan ihmissuhteet ja yhteenkuuluvuus sekä yhteisöllisyys ovat eräitä ensisijaisia tarpeita, joita ihminen pyrkii toteuttamaan, ja puutteet tarpeiden toteuttamisen keinoissa voivat olla yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen (Tyni 2015, 65-66; Ward 2010). Opinnäytetyön tulokset antoivat viitteitä siitä, että taiteen avulla voidaan tukea näiden ensisijaisten tarpeiden toteutumista sosiaalisesti hyväksytyin keinoin.

6.2 Taide lisää hyvinvointia ja vaikuttaa vankeusajan sujuvuuteen

Opinnäytetyön toisessa tutkimuskysymyksessä pyrittiin löytämään vastauksia siihen, minkälaisia myönteisiä vaikutuksia taiteella on rikostaustaisille naisille. Opinnäytetyön tuloksissa kävi ilmi, että taidetoimintaan osallistuminen lisää hyvinvointia ja voi vaikuttaa vankeusajan sujuvuuteen, niin yksilön itsensä kuin myös instituution näkökulmasta. Hyvinvointivaikutukset ovatkin yksi keskeisimmistä myönteisistä vaikutuksista, joita taiteella on havaittu olevan. Taiteen on todettu voivan lisätä mielen hyvinvointia sekä koettua terveyttä (Honkala & Laitinen 2017; Aholainen ym. 2021). Taiteen myötä lisääntynyt hyvinvointi voi tuloksien pohjalta tehtyjen havaintojen mukaan näyttäytyä muun muassa kohentuneena mielenterveytenä, vähentyneenä stressin, ahdistuksen ja masennuksen tunteina sekä vähentyneenä aggressiivisuutena. Kohentuneen mielenterveyden ja vähentyneiden negatiivisten tunteiden merkitys korostuu etenkin rikostaustaisten naisten kohdalla, useiden naisten ollessa usein erityisen traumatisoituneita ja kärsivän erilaisista mielenterveyden oireista (Joukamaa 2010, 27; Brennan ym. 2012, 1482; DeHart ym. 2013, 10). Taide voi myös olla hyödyllinen työväline traumakokemusten purkamisessa (Malchiodi 2012, 21), mikä kävi ilmi myös tämän opinnäytetyön tuloksissa.

Tuloksissa saatiin viitteitä siitä, että taidetoimintaan osallistuminen voi vaikuttaa myönteisesti osallistujan suhteisiin muihin vankeihin sekä vankilan henkilökuntaan. Parantuneet suhteet vaikuttivat myönteisesti myös esimerkiksi rikkeiden tekemiseen ja vankilan sääntöihin sitoutumiseen ja niiden noudattamiseen. Tulokset tukevat Gussakin (2007, 449) havaintoja vankien taideterapiaan osallistumisesta; vankien joustavuus vankilan henkilökohtaa ja sääntöjä kohtaan lisääntyi osallistumisen myötä. Teoreettisessa viitekehityksessä nostettiin esiin taiteen toteuttamisen mahdollistavan myös eräänlaisen emotionaalisen pakokeinon vankilaympäristöstä (Gussak 2007, 446), ja tätä näkemystä tukevat myös tämän opinnäytetyön tulokset. Taideohjelmiin osallistuminen vaikutti arkeen vankilassa sekä omaan suhtautumiseen vankilaympäristöön ja vankeusrangaistusta kohtaan. Taidetoimintaan osallistuminen mahdollisti myös mielekästä tekemistä sekä huomion kiinnittymisen johonkin muuhun, kuin itse vankeusaikaan ja vankilaympäristöön. Mielekäs tekeminen voi olla tärkeässä roolissa vankilaympäristössä, ja yksilön itsensä tärkeiksi kokemiin asioihin keskittyminen voi edesauttaa erilaisten ongelmanratkaisutaitojen

kehittymistä (Ward 2010). Huomion kiinnittyminen pois vankilaympäristöstä antoi tilaa osallistujien ajatuksille ja suunnitelmille tulevaisuuteen liittyen. Ajatukset tulevaisuudesta liittyivät esimerkiksi omaan identiteettiin, uuden oppimiseen sekä uusien taitojen hyödyntämiseen. Ajustusten kiinnittyminen muualle kuin vankilaympäristöön, esimerkiksi omaan itseen ja vapautumiseen liittyviin suunnitelmiin ja tulevaisuudennäkymiin voi edistää mahdollista identiteetti muutosta. Aineistossa tehtiin myös havaintoja mahdollisesta laitostumisen vähentymisestä, jonka myös Menard (2018, 4-5) on havainnut yhtenä myönteisenä vaikutuksena, vankilateatteriin osallistuneiden yhteiskuntaan integroitumista käsittelevässä tutkimuksessaan.

6.3 Hyvinvointi ja identiteetti tukevat rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen

Tässä opinnäytetyössä päätutkimuskysymyksenä esitettiin; *miten taiteen avulla voidaan lisätä rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen?* Opinnäytetyön tuloksien perusteella taiteella on erilaisia identiteetti muutosta ja hyvinvointia tukevia vaikutuksia, jotka voivat lisätä valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen. Kuten edellä kuvattiin, taiteella oli vaikutuksia osallistujien käsitykseen omasta itsestään. Opinnäytetyön tuloksissa havaittiin myös, että taiteella voidaan tukea hyvinvointia ja yksilön ensisijaisten tarpeiden toteutumista. Tuloksien perusteella keskeisin havainto oli se, että taiteen avulla voidaan tukea muutoksia identiteetissä, mikä Marunan (2001, 17) näkemyksen mukaan on yksi pysyvän desistanssin edellytys. Desistanssin kannalta tämä on merkittävää myös siksi, että identiteetin uudelleenrakentuminen voidaan nähdä rikollisuudesta irrottautumisen yhtenä keskeisenä tekijänä (Kivivuori ym. 2018, 205; Laub & Sampson 2011, 12; Stone 2015, 956; Paternoster & Bushway 2009, 1155; Rocque ym. 2015, 65; Viikki-Ripatti 2011, 222-223), jota onnistumisen kokemukset, rakenteelliset instituutiot ja sosiaalinen kontrolli tukevat (Viikki-Ripatti 2011, 222-223; Paternoster & Bushway 2009, 1155; Rocque ym. 2015, 65; Farrall 2005, 383). Identiteetillä on tärkeä rooli etenkin sekundaarisen desistanssin näkökulmasta (McNeill & Maruna 2008, 226). Opinnäytetyön tuloksissa saatiin viitteitä myös myönteisistä vaikutuksista yksilön kokemuksiin omasta itsestään, jonka lisäksi osallistujien kokemuksissa ilmeni viitteitä myönteisistä ajatuksista tulevaisuudesta. Desistanssin näkökulmasta nämä ovat tärkeitä havaintoja, desistanssiprosessin ja identiteetin uudelleenrakentumista tukevan yhden tärkeän tekijän ollessa yksilön kyky nähdä minkälaiseksi hän haluaa tulevaisuudessa tulla, tai vaihtoehtoisesti, minkälaiseksi hän ei halua tulla (Paternoster & Bushway 2009, 1103; Kivivuori ym. 2018, 206; Stone ym. 2018, 385). Tästä näkökulmasta opinnäytetyön tuloksissa ilmi tulleet hyvinvointiin, myönteiseen minäkuvaan ja tulevaisuuden ajatuksiin liittyvät vaikutukset tukevat näkemystä siitä, että yksilön kyky ajatella myönteisesti tulevaisuudesta ja omista mahdollisuuksistaan voi olla tärkeässä roolissa desistanssiprosessissa.

Identiteetti muutoksessa taide voi olla hyvä työväline (Johnson ym. 2011, 9), josta saatiin viitteitä myös tämän opinnäytetyön tuloksissa taiteen myönteisten vaikutusten myötä. Tuloksissa

kävi ilmi, että osallistujat oppivat muun muassa uusia ongelmanratkaisutaitoja ja coping-taitoja, jotka ovat hyödyllisiä taitoja ihmisen mahdollisessa identiteetti muutoksessa. Tuloksissa havaittiin myönteisiä vaikutuksia myös minäpystyvyyteen ja autonomian tunteeseen, mikä tukee GLM-näkökulmaa, jossa autonomian ja itsemääräytyneisyyden sekä sisäisen rauhan nähdään olevan mielekkääseen elämään kuuluvia ensisijaisia tarpeita (Tyni 2015, 65-66; Ward 2010). Rikostaustaisten naisten yksi keskeinen rikollisuuden riskiä nostava tekijä usein on kokemus minäpystyvyydestä (Brennan ym. 2012, 1482), mikä korostaa taiteen minuuden kokemuksiin liittyvien vaikutusten merkitystä rikollisuudesta irrottautumisen valmiuksien näkökulmasta. Minäpystyvyys on tärkeässä roolissa rikollisuudesta irrottautumisessa, mikä terminkin tasolla kuvaa nimenomaan yksilön aktiivista toimijuutta (Viikki-Ripatti 2011, 200). Tuloksien perusteella taiteella voidaan vaikuttaa myönteisesti useisiin samoihin tarpeisiin, jotka GLM-näkökulman mukaan ovat sellaisia tarpeita, joita ihmisellä on pyrkimys toteuttaa. Hyvän elämän mallilla ja sen tarpeilla on tärkeä rooli identiteetin rakentumisessa (Laine 2014; Ward & Brown 2004, 255). Taiteen avulla voidaan siis tukea yksilöiden tarpeiden toteutumista sosiaalisesti hyväksytyin keinoin sekä edistää mahdollista identiteetti muutosta. Yhdessä nämä tekijät voivat lisätä yksilön valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön aihe valikoitui pitkälti oman kiinnostukseni pohjalta, sekä opinnäytetyön tilaajan toiveesta. Oma taideharrastustaustani on inspiroinut tarkastelemaan syvemmin taidemenetelmien hyödyntämistä rikosseuraamustyössä, ja tästä syystä opinnäytetyön aihevalintakin luontevasti ohjautui käsittelemään taidetta. Olen pohtinut opintojeni aikana taiteen ja hyvinvoinnin yhteyttä sekä mahdollisuutta lisätä ihmisten hyvinvointia taiteen keinoin, ja etenkin osallistavan taiteen menetelmät ovat olleet itseäni kiinnostava aihealue. Olen myös pohtinut kulttuuristen oikeuksien toteutumista vankeusaikana. Aiheeseen perehtyminen eri näkökulmista on ollut antoisaa ja kannustanut pohtimaan sitä, miten taidetta voisi hyödyntää myös omassa työssä. Uskon että taiteella on paljon potentiaalia ihmisten sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämisessä, ja toivon joskus voivani hyödyntää taiteen tekemistä jollain tapaa työssäni. Opinnäytetyön viimeisessä luvussa käsitellään opinnäytetyöprosessia sekä omaa ammatillisuutta ja ammatillista kasvua opinnäytetyöprosessin aikana. Lisäksi luvussa käsitellään eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä, ja lopuksi pohditaan tutkimuksen hyödyllisyyden, jatko-tutkimuksen ja kehittämisehdotusten näkökulmia.

7.1 Opinnäytetyöprosessin ja oman ammatillisuuden reflektointi

Oman tutkimuksen tekeminen oli uusi ja monella tapaa opettavainen kokemus. Opinnäytetyön tekeminen vaati tieteelliseen aineistoon perehtymistä sekä uuden tutkimusmenetelmän hal-

tuunottoa. Opintojen aikana tutkimusmenetelmiin keskittyneissä opinnoissa pääpaino oli lähtökohtaisesti laadullisissa ja määrällisissä tutkimusmenetelmissä, eikä kirjallisuuskatsaukseen menetelmänä ollut tutustuttu niin yksityiskohtaisesti. Oman haasteensa opinnäytetyön tekemiseen toi uuden tutkimusmenetelmän omaksuminen. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen oli kuitenkin myös ammatillisen kasvun kannalta tärkeä prosessi. Opinnäytetyössä käsitellyt aiheet, nais erityisyys sekä taidemenetelmät ovat mielenkiintoisia ja tärkeitä aiheita ja oma voimakas mielenkiinto aiheita kohtaan teki opinnäytetyön tekemisestä mielekkäämpää.

Mielenkiintoiseen aiheeseen perehtyminen oli antoisaa, ja se antoi uusia näkökulmia sekä perspektiiviä myös oman työn näkökulmasta. Oli antoisaa oivaltaa uusia asioita ja löytää uusia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Oma osaaminen aihealueesta lisääntyi prosessin aikana, ja etenkin lisääntynyt ymmärrys nais erityisyydestä, traumatietoisuudesta sekä taiteen myönteisistä vaikutuksista on hyödyllistä myös oman ammatillisen uran kannalta. Omien näkemysten laajentuessa oli kuitenkin tärkeää pitää mielessä opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite sekä keskeisimmät ydinasiat, jotta opinnäytetyö pysyi tarkoituksenmukaisissa rajoissa. Opinnäytetyöprosessin aikana tärkeässä roolissa oli ohjaajan sekä tiedonhankintaohjaajan tarjoama tuki, itseopiskelumateriaalit sekä opinnäytetyön ryhmäohjaus. Palautteen ja tuen saaminen sekä ajatusten jakaminen yhdessä muiden opinnäytetyötä tekevien opiskelijoiden kanssa oli oman prosessin kannalta tärkeää. Opinnäytetyön aikataulutukseen liittyvät seikat toivat tosin prosessiin myös joitakin haasteita. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen kehitti etenkin tiedonhankintataitoja sekä tiedon arviointia ja kriittistä tarkastelua. Uskon tiedonhankintataitojen olevan hyödyllisiä myös tulevaisuudessa oman ammatillisen osaamisen kehittämisen ja ylläpitämisen näkökulmasta. Taidemenetelmät ja nais erityisyys ovat itseäni kiinnostavia ammatillisia aihealueita, ja toivon voivani hyödyntää aiheesta oppimaani lisää myös jatkossa.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä noudatettiin tarkasti ja parhaan osaamisen mukaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö näyttäytyi läpi prosessin aiemman tutkimuksen ja tutkijan arvostamisena asianmukaisin lähdeviittauksin, suunnitelmallisuutena ja johdonmukaisuutena, sekä läpinäkyvänä ja luotettavana raportointina. Opinnäytetyö toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, eikä sen tekemiseen hyödynnetty haastatteluja taikka kerätty mitään henkilötietoja, joten tekemiseen ei tarvittu tutkimuslupia. Aineisto kerättiin laadukkaista julkisista tietokannoista ja aineisto pyrittiin koostamaan mahdollisimman luotettavasta ja ajankohtaisesta tutkimustiedosta. Keskeisessä roolissa aineiston valinnassa oli analysoitavan artikkelin tieteellisyys, luotettavuus ja asianmukaisuus, mutta toisinaan opiskelijan rajattujen pääsyoikeuksien vuoksi aineistosta jouduttiin jättämään pois artikkeleita, jotka muutoin olisivat voineet olla tutkittavan aiheen kannalta oleellisia ja relevantteja.

Opinnäytetyön aihetta on ennestään tutkittu varsin vähän. Opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että aineistoon kuitenkin onnistuttiin löytämään aiheeseen liittyviä tutkimusartikkeleita. Analysoitava aineisto valittiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lähestymistavan mukaisesti. Aineiston valinta on yksi keskeisin luotettavuutta lisäävä tekijä (Kangasniemi ym. 2013, 298). Huomionarvoista on kuitenkin myös se, että valikoitu aineisto rajattiin varsin tuoreeseen tutkimustietoon, ja laajemmalla aikarajauksella olisi mahdollisesti aineistoon valikoitujen artikkeleiden kirjo ollut laajempi. Tässä opinnäytetyössä haluttiin kuitenkin painottaa mahdollisimman ajankohtaisen tutkimustiedon valitsemista aineistoon, koska etenkin nais erityisyyteen liittyvät näkökulmat ovat ottaneet suuria harppauksia viimeisten vuosien aikana. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään raportoimalla tutkimusprosessi ja aineistonhaku mahdollisimman tarkasti, jotta aineistonhaku olisi toistettavissa. Tämän opinnäytetyön luotettavuuden arvioinnin näkökulmasta huomionarvoista on se, että opinnäytetyön toteutti yksi henkilö. Useamman tekijän etuna on esimerkiksi erilaiset näkökulmat sekä laajempi tiedon ja sen laadun arviointi. Aineiston laajuuden näkökulmasta olisi voinut olla hyödyllistä, kun aineistoa olisi tarkastellut useampi kuin yksi tekijä. Myös vieraskielisen aineiston kääntäminen ja tulkitseminen toisinaan saattoi tuottaa haasteita. Käännöstyö ja englanninkielisten käsitteiden avaaminen olisi voinut olla selkeämpää toisen tekijän kanssa.

7.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja kehittämisehdotukset

Tässä opinnäytetyössä tavoiteltiin kuvaavan ja hyödynnettävissä olevan tiedon tuottamista ti-laajalle. Tuloksissa kuvattiin erilaisia taidemenetelmiä, niiden myönteisiä vaikutuksia sekä taiteen mahdollisuuksia hyvinvoinnin lisäämisen ja rikollisuudesta irrottautumisen edellytysten näkökulmasta. Aiheeseen liittyen tuotiin esiin erilaisia näkökulmia, jota voidaan huomioida rikostaustaisille naisille suunnattua taidetoimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Kirjallisuuskatsausta tehdessä kävi ilmi, että vaikka taidemenetelmät ovat sosiaali- ja rikosseuraamusalalla laajasti hyödynnettyjä, on naisasiakkaita käsittelevä tutkimus vielä alkutekijöissä. Opinnäytetyön johtopäätöksissä todettiin taidemenetelmien monipuolisen kirjjon tukevan yksilön suhdetta itseen ja muihin. Taiteella lisäksi todettiin olevan hyvinvointia ja vankeusajan sujuvuutta lisääviä vaikutuksia. Keskeisimpänä johtopäätöksenä opinnäytetyössä esitettiin, että lisääntynyt hyvinvointi ja myönteiset kokemukset itsestä tukevat rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen. Tuotettu tieto taidemenetelmistä sekä niiden vaikutuksista voi olla hyödyllistä Mimmit ry:lle, etenkin rikostaustaisten naisten kanssa työskentelyssä. Opinnäytetyö kuvailee sitä, minkälaisia erityispiirteitä rikostaustaisiin naisiin usein liittyy, ja antaa näkökulmaa taidetoiminnan hyötyjen monipuolisuudesta rikostaustaisten asiakkaiden parissa. Tietoa voidaan hyödyntää myös yleisesti eri asiakasryhmien parissa työskennellessä, esimerkiksi itsetunnon haasteita omaavien asiakkaiden kanssa.

Mielestäni olisi tärkeää rikosseuraamusalan työssä ja vankeinhoidon vaikuttavuutta koskevassa keskustelussa myös pohtia taiteen roolia osana rikosseuraamusjärjestelmän parissa olevien rangaistusaikaa. Vankeusrangaistus tyypillisesti vie yksilöltä voimaa päättää itseään koskevista asioista ja tuottaa eristämisen aiheuttamaa tuskaa, kun taas taide usein voimaannuttaa ja luo iloa (Johnson 2008, 115). Tärkeää on pohtia sitä, minkälainen merkitys taidetoiminnalle annetaan, ja tarkastellaanko taidetta yhtenä ylimääräisenä vankeinhoidollisena toimintona tai arjen aktiiviteettina, vai nähdäänkö taide kaikkien ihmisten perusoikeutena, jonka toteutumista tulisi aktiivisesti tukea myös vankeusaikana. Jaan Djurichkovicin (2011, 29) näkökulman siitä, että tarkastellaanko taidetta nimenomaan terapeuttisesta tai hoidollisesta näkökulmasta, vai onko enemmänkin kyse taiteen saavuttamisesta tai pääsystä taiteen pariin? Vankeuslaki (767/2005) edellyttää, että vankilan olot tulee mahdollisuuksien mukaan järjestää vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia oloja, ja laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) korostaa kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen osallistumisen mahdollisuuksia. Toki kulttuuristen oikeuksien toteutuminen ei ole ensisijaisia asioita rangaistusten täytäntöönpanossa, mutta mielestäni huomionarvoinen näkökulma. On myönteistä, että taidetta on hyödynnetty rikosseuraamustyössä, ja toivottavasti tulevaisuuden suunta pysyy samana. Taiteella on suuri potentiaali osana traumataustaa omaavien naisvankien kuntoutusta.

Etenkin taiteen restoratiivisia vaikutuksia tulisi huomioida paremmin, ja tunnistaa sen potentiaali voimavarakeskeisessä työskentelyssä. Tässä opinnäytetyössä taidemenetelmillä ja taideterapialla todettiin voivan olevan useita erilaisia hyötyjä. Taidetoiminnan sekä vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että pyritään miettimään mitä taidetoiminnalla tavoitellaan, ja minkälaisen kohderyhmän kanssa. Toiminnan vaikutuksia ja haasteita tulee kartoittaa. Etenkin taideohjelmien toteuttamisen näkökulmasta tärkeää on kuitenkin myös huomioida se, että vankilaympäristössä osa osallistujista saattaa potentiaalisesti myös omata manipulatiivisia käyttäytymismalleja (Mageehon 2003, 196) ja pyrkiä hyötymään toisten osallistujien sympatiasta (Erickson & Young 2010, 41), mikä voi olla haaste terapeuttisen ja eheyttävän ympäristön luomisessa. Tämä on kuitenkin pikemminkin huomionarvoinen seikka, eikä se luo rajoitetta ryhmämuotoisen taideterapian toteuttamiselle; toiminta voi olla hyödyllistä sekä osallistujalle itselleen että vankilalle instituutiona (Erickson & Young 2010, 41).

Opinnäytetyön tuloksissa kävi ilmi viitteitä erilaisista vaikutuksista liittyen yksilön kokemukseen omasta itsestään, sekä hänen ja ympäristönsä väliseen vuorovaikutukseen. Johnson ym. (2011, 10) toteavat taiteen vaikutuksia käsittelevän tutkimuksen kohdistuvan usein juuri niin sanottuihin pehmeisiin ja haastavammin mitattavissa oleviin tuloksiin. Yleensä tarkastelun ulkopuolelle jäävät konkreettisemmin mitattavissa olevat tulokset, kuten työllistyminen tai uusintarikollisuus, jotka taas ovat isommassa kuvassa yhteiskunnan ja oikeusjärjestelmän tavoitteita. Taideorganisaatioiden tavoitteiden yleensä keskittyessä esimerkiksi henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja sosiaalisiin taitoihin, ei välttämättä saada sellaista tutkimustietoa ja tuloksia, jotka va-

kuuttaisivat päätöksentekijöitä taiteellisen toiminnan vaikuttavuudesta osana rikosseuraamusjärjestelmän tarjoamia toimintoja (Johnson ym. 2011, 10.) Myös Menard (2018, 18) pohtii vaikuttavuuteen ja vaikutusten arviointiin liittyviä kysymyksiä ja korostaa vaikutusten kartoittamisen merkitystä, oman kuvauksensa mukaan inhimillisen vaikuttavuuden tarkastelua. Keskitymällä tutkittavan kohderyhmän näkökulmaan, voidaan arvioida kuntoutuksellisen toiminnan sisältöä ja siten ymmärtää paremmin erilaisten kuntoutusinterventioiden roolia rikollisuudesta irrottautumisen näkökulmasta.

Tarvetta olisikin laadullisia sekä määrällisiä tutkimusmenetelmiä hyödyntävälle tutkimustiedolle osallistujien kokemuksista, etenkin kotimaisessa kontekstissa. Kotimaisen tutkimustiedon merkitys on mielestäni tärkeä, koska rikosseuraamusjärjestelmien maakohtaisten erojen vuoksi tulokset eivät välttämättä ole parhaalla mahdollisella tavalla yleistettävissä kotimaiseen kontekstiin. Näkisin tärkeänä jatkotutkimusaiheena pidemmän aikavälin tutkimuksen, jossa kartoitetaan osallistujien omia kokemuksia taiteen ja desistanssin yhteydestä. Opinnäytetyössä myös kuvattiin nais erityisyyttä rikosseuraamusalalla, naisasiakkaisiin liittyviä erityispiirteitä sekä traumainformoidun työotteen merkitystä. Rikostaustaisten asiakkaiden kanssa työskentelyssä näiden erityispiirteiden tunnistaminen ja havaitseminen on tärkeässä roolissa, niin yksilön, rangaistuksia täytäntöönpanevien yksiköiden, kuin koko sosiaali- ja rikosseuraamusalojen näkökulmasta. Kehittämiskohteena esitänkin myös, että rikostaustaisten naisten kanssa työskentelevien osaamista tulisi edelleen systemaattisesti kehittää, etenkin traumatietoisuuden ja nais erityisyyden näkökulmista.

Lähteet

Painetut

Bonta, J. & Andrews, D. 2010. Viewing offender assessment and rehabilitation through the lens of the risk-need-responsivity model. Teoksessa: McNeill, F., Raynor, P. & Trotter, C. 2010. *Offender Supervision. New directions in theory, research and practice*. Routledge 2012, 19-39.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.

Laine, M. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. *Acta Poenologia* 1/2014. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Lavikkala, R. & Linderborg, H. 2011. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. *Acta Poenologia* 2/2011. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy -ward

Malchiodi, C.A. 2012. *Handbook of art therapy*. Second edition. New York: The Guilford Press.

Maruna, S. 2001. *Making good. How ex-convicts reform and rebuild their lives*. American Psychological Association. Washington, D.C.

Salminen, Ari. 2011. *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja

Stolt, M., Axelin, A., Suhonen, R. 2016. *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. 2. korjattu painos. Turku: Juvenes Print.

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa: Lavikkala, R. & Linderborg, H. 2011. *Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. *Acta Poenologia* 2/2011. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Ward, T. 2010. The Good Lives Model of offender rehabilitation: basic assumptions, aetiological commitments, and practice implications. Teoksessa: McNeill, F., Raynor, P. & Trotter, C. 2010. *Offender Supervision. New directions in theory, research and practice*. Routledge.

Sähköiset

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) Viitattu 21.4.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Vankeuslaki (767/2005) Viitattu 21.4.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2005/20050767>

Aholainen, M., Jäntti, S., Tammela, A., & Tanskanen, J. (2021). Miten taide vaikuttaa? Kulttuurisia näkökulmia hyvinvointiin ja terveyteen. *Lääkärilehti* 76 (9), 564-568. Viitattu 25.4.2022. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/miten-taide-vaikuttaa-kulttuurisia-nakokulmia-hyvinvointiin-ja-terveyteen/?public=29e7a5eeae789608f35becb2cc8ef7a4>

Bilby, C., Caulfield, L. & Ridley, L. 2013. Re-imagining futures: Exploring arts interventions and the process of desistance. Research report, Arts Alliance. Viitattu 13.4.2022. https://nrl.northumbria.ac.uk/id/eprint/16846/1/Re-imagining_Futures_Research_Report_Final.pdf

Brennan, T., Breitenbach, M., Dieterich, W., Salisbury, E.J. & Van Voorhis, P. 2012. Women's Pathways To Serious And Habitual Crime. A Person-Centered Analysis Incorporating Gender Responsive Factors. *Criminal Justice and Behavior* 39, 1481-1508. <https://doi.org/10.1177/0093854812456777>

Cheliotis, L. & Jordanoska, A. 2016. The Arts of Desistance: Assessing the Role of Arts-based Programmes in Reducing Reoffending. *The Howard Journal of Crime and Justice* 55 (1-2), 25-41. <https://doi.org/10.1111/hojo.12154>

DeHart, D.D., Belknap, J., Lynch, S.M. & Dass-Brailsford, P. 2013. Life History Models of Female Offending: The Roles of Serious Mental Illness and Trauma in Women's Pathways to Jail. *Psychology of Women Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/0361684313494357>

Fallot, R.D. & Harris, M. 2009. Creating Cultures of Trauma-Informed Care (CCTIC): A Self-Assessment and Planning Protocol. *Community Connections/Version2.1/4-09*. Viitattu 6.5.2022. <https://traumainformedoregon.org/wp-content/uploads/2014/10/CCTIC-A-Self-Assessment-and-Planning-Protocol.pdf>

Farral, S. 2005. On the Existential Aspects of Desistance from Crime. *Symbolic Interaction* 23 (3), 367-386. <https://doi.org/10.1525/si.2005.28.3.367>

Ferszt, G.G., Hayes, P.M., DeFedele, S. & Horn, L. 2004. Art Therapy with Incarcerated Women Who Have Experienced the Death of a Loved One. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association* 21 (4), 191-199. <https://doi.org/10.1080/07421656.2004.10129695>

FunNet. FunNet -hanke. Oranssi ry. Viitattu 19.4.2021. <https://funnet.fi/hanke/>

- Granfelt, R. 2020. Teoksessa: Lehtonen, L., Granfelt, R. & Azeem, P. 2020. Kohti kotia ja turvaa - nais erityisyys asunnottomuustyössä. Y-Säätiö. Viitattu 2.5.2022. https://asuntoen-sin.fi/assets/files/2020/12/Kohti_kotia_ja_turvaa-pdf-versio-sivut.pdf
- Gussak, D. 2007. The Effectiveness of Art Therapy in Reducing Depression in Prison Populations. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 51 (4), 444-460. <http://dx.doi.org/10.1177/0306624X06294137>
- Hartz, L. & Thick, L. 2005. Art Therapy Strategies to Raise Self-Esteem in Female Juvenile Offenders: A Comparison of Art Psychotherapy and Art as Therapy Approaches. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association* 22 (2), 70-80. Viitattu 20.4.2022. https://web.archive.org/web/20170430034928id_/http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ688441.pdf
- Homes, A. & Grandison, G. 2021. Trauma-Informed Practice: A Toolkit for Scotland. Scottish Government. Viitattu 8.5.2022. <https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/advice-and-guidance/2021/03/trauma-informed-practice-toolkit-scotland/documents/trauma-informed-practice-toolkit-scotland/trauma-informed-practice-toolkit-scotland/govscot%3Adocument/trauma-informed-practice-toolkit-scotland.pdf>
- Honkala, N. & Laitinen, L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. Sitra. Viitattu 17.3.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>
- Johnson, L.M. 2008. A Place for Art In Prison: Art as A Tool for Rehabilitation and Management. *The Southwest Journal of Criminal Justice* 5 (2), 100-120. Viitattu 17.4.2022. https://www.swacj.org/_files/ugd/4d13c6_ddf185230f354e119fe1b89a761df0f0.pdf#page=4
- Johnson, H., Keen, S. & Pritchard, D. 2011. Unlocking value. The economic benefit of the arts in criminal justice. Arts Alliance. Viitattu 18.4.2022. <https://www.makejusticework.org.uk/wp-content/uploads/UnlockingValue.pdf>
- Joukamaa, M., Aarnio, J., Von Gruenewaldt, V., Hakamäki, S., Hypén, K., Lauerma, H., Lintonen, T., Mattila, A., Tyni, S., Vartiainen, H., Viitanen, P. & Wuolijoki, T. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf
- Kangasniemi M, Utriainen K, Ahonen S, Pietilä A, Jääskeläinen P, Liikanen E. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon/Narrative literature

- review: From a research question to structured knowledge. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301. Viitattu 19.5.2021. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/kuvaileva-kirjallisuuskatsaus-eteneminen/docview/1469873650/se-2?accountid=12003>
- Koivula, A. & Nyman, A. 2020. Traumainformoidun työn perusteita. *SeAMK -verkkolehti. Seinäjoen ammattikorkeakoulu*. Viitattu 8.5.2022. <https://lehti.seamk.fi/hyvinvointi-ja-luovuus/traumainformoidun-tyon-perusteita/>
- Kriminaalihuollon tukisäätiö. Nuorten toiminta. Viitattu 13.5.2022. <https://www.krits.fi/saatio/verkostot/nuortentoiminta/>
- Kubiak, S.P., Covington, S.S. & Hillier, C. 2017. Trauma-Informed Corrections. *Social Work in Juvenile and Criminal Justice Systems*, 92-94. Viitattu 2.5.2022. https://www.researchgate.net/profile/Stephanie-Covington-2/publication/347943130_Trauma-Informed_Corrections/links/5fe9019d45851553a0fb2575/Trauma-Informed-Corrections.pdf
- Laub, J.J. & Sampson, R.J. 2001. Understanding Desistance from Crime. *Crime and Justice* 28, 1-69. Viitattu 18.4.2022. <https://dash.harvard.edu/handle/1/3226958>
- Laitinen, L. 2017a. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. *Sitra*. Viitattu 10.4.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksiin/>
- Laitinen, L. 2017b. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin sosiaalisen hyvinvoinnin vaikutuksista. *Sitra*. Viitattu 25.3.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-sosiaalisen-hyvinvoinnin-vaikutuksiin/>
- Mageehon, A. 2003. Incarcerated Women's Educational Experiences. *Journal of Correctional Education* 54 (4), 191-199. Viitattu 18.4.2022. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/incarcerated-womens-educational-experiences/docview/229843745/se-2?accountid=12003>
- McNeill, F., Farrall, S., Lightowler, C. & Maruna, S. 2012. How and why people stop offending: discovering desistance. *Other*. Institute for Research and Innovation in Social Services. Viitattu 22.3.2022 <https://www.iriss.org.uk/sites/default/files/iriss-insight-15.pdf>
- McNeill, F. & Maruna, S. 2007. Giving Up and Giving Back: Desistance, Generativity and Social Work with Offenders. Teoksessa: McIvor, G. & Raynor, P. 2007. *Developments in Social Work with Offenders*. *Research Highlights in Social Work* 48. Viitattu 18.4.2022 <https://www.gacbe.ac.in/images/E%20books/Developments%20in%20Social%20Work%20with%20Offenders.pdf#page=226>

Menard, L. 2018. Vankilateatterin vaikutukset ja vaikuttavuus. Taittuu ry:n esteettis-eettinen työtapana vankien kuntoutuksessa. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2018. Viitattu 15.4.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/vyYJF6kVN/2_2018_Taittuu_ryn_vankilateatterin_vaikutusten_arviointia_verkoon.pdf

Mimmit -kaupunkikulttuuriyhdistys. Viitattu 15.4.2021. <https://www.mimmit.net/>

Naiset näkyviksi - työryhmän mietintö. 2008. Rikosseuraamusvirasto. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2008. Viitattu 29.4.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Bzt9MvIM/3_2008_Naiset_nakyviksi.pdf

Oikeusministeriö. Kriminaalipolitiikka. Viitattu 22.3.2022 <https://oikeusministerio.fi/kriminaalipolitiikka>

Paternoster, R. & Bushway, S. 2009. Desistance and the Feared Self: Toward an Identity Theory of Criminal Desistance. *Journal of Criminal Law and Criminology* 99 (4), 1103-1156. Viitattu 25.4.2022. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7339&context=jclc>

Rikosseuraamuslaitos. 2021. Hämeenlinnan vankila. Viitattu 10.4.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/hameenlinnanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Rikosseuraamuslaitoksen solmima sopimus takaa vankiloiden taidetoiminnan. Viitattu 13.5.2022. <https://www.kriminaalihuolto.fi/fi/index/ajankoh-taista/tiedotteet/Tiedotteetjauutiset2017/rikosseuraamuslaitoksensolmimasopimustakaavan-kiloidentaidetoiminnan.html>

Rocque, M., Paternoster, R. & Posick, C. 2015. Identities Through Time: An Exploration of Identity Change as a Cause of Desistance. *Justice Quarterly* 33 (1), 45-72. <http://dx.doi.org/10.1080/07418825.2014.894111>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 10.4.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html

Sampson, R.J. & Laub, J.H. 1993. Turning points in the life course: Why change matters to the study of crime. *Criminology* 31 (3), 301-325. Viitattu 2.5.2022. https://scholar.harvard.edu/sampson/files/1993_crim_laub.pdf

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. Viitattu 9.4.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Stone, R. 2015. Desistance and identity repair: Redemption narratives as resistance to stigma. *The British Journal of Criminology* 56 (5), 956-975. <https://doi.org/10.1093/bjc/azv081>
- Stone, R., Morash, M., Goodson, M., Smith, S. & Cobbina, J. 2018. Women on Parole, Identity Processes, and Primary Desistance. *Feminist Criminology* 13 (4), 382-403. <https://doi.org/10.1177/1557085116670004>
- Suomen kulttuurirahasto. 2021. Taidetta hoitolaitoksiin on jatkossa Taidetta kaikille. Viitattu 26.4.2022. <https://skr.fi/ajankohtaista/taidetta-hoitolaitoksiin-jatkossa-taidetta-k kaikille>
- Tammi-Moilanen, K. 2020. Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta. *Rikosseuraamuslaitoksen monisteita* 4/2020. Viitattu 23.3.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf
- Tauriainen, V. 2021. Yhteisötaide vanhemmuuden tukena vankilassa. Viitattu 13.5.2022. <https://talk.turkuamk.fi/taide/yhteisotaide-vanhemmuuden-tukena-vankilassa/>
- THL. 2021a. Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.4.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/uudista-asiakastyota-luovasti-ja-leikkisasti/luovat-menetelmat-vahvistavat-osallisuutta>
- THL. 2021b. Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.4.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytanot/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahtoiset-menetelmat>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 22.3.2022. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu 1/2016. Viitattu 15.4.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime. 2011. The Bangkok Rules. United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders with Their Commentary. Viitattu 5.4.2022. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Bangkok_Rules_ENG_22032015.pdf

Ward, T. & Brown, M. 2004. The Good Lives Model and Conceptual Issues in Offender Rehabilitation. *Psychology, Crime & Law* 10 (3), 243-257. <https://doi.org/10.1080/10683160410001662744>

Wells, D. & Bright, L. 2005. Drug Treatment and Reentry for Incarcerated Women. American Correctional Association. *Corrections Today*. Viitattu 18.4.2022 <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/212776.pdf>

Willis, G.M., Prescott, D.S. & Yates, P.M. 2013. The Good Lives Model (GLM) in Theory and Practice. *Sexual Abuse in Australia and New Zealand* 5 (1), 3-9. Viitattu 18.4.2022 <https://gfrinc.com/wp-content/uploads/sites/6/2017/03/SAANZ-issue-5-1-full.pdf#page=4>

Willis, G.M., Yates, P.M., Gannon, T.A. & Ward, T. 2012. How to integrate the Good Lives Model into Treatment Programs for Sexual Offending: An Introduction and Overview. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment* 25. <http://dx.doi.org/10.1177/1079063212452618>

Julkaisemattomat

Kivelä, S. & Vierula, J. 2021. Kirjallisuuskatsaus, ONT-työpajan luentomateriaali. Laurea ammattikorkeakoulu 23.4.2021.

Lähteet: Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Bilby, C., Caulfield, L. & Ridley, L. 2013. Re-imagining futures: Exploring arts interventions and the process of desistance. Research report, Arts Alliance. https://nrl.northumbria.ac.uk/id/eprint/16846/1/Re-imagining_Futures_Research_Report_Final.pdf

Erickson, B.J., Young, M.E. 2010. Group art therapy with incarcerated women. *Journal of Addictions & Offender Counseling* 31 (1), 38-51. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1874.2010.tb00065.x>

Hongo, A., Katz, A. & Valenti, K. 2015. Art: Trauma to Therapy for Aging Female Prisoners. *Traumatology* 21 (3), 201-207. <https://doi.org/10.1037/trm0000042>

Komson, E., Osei, M. & Essel, R. 2020. Beyond words: Art therapy for self-expression with female inmates. *Nairobi Journal of Humanities and Social Sciences* 4 (3). <https://www.royaliteglobal.com/njhs/article/view/293>

Kõiv, K., Kaudne, L. 2015. Impact of Integrated Arts Therapy: An Intervention Program for Young Female Offenders in Correctional Institution. *Psychology* 6, 1-9. <http://dx.doi.org/10.4236/psych.2015.61001>

Littman, D.M. & Sliva, S.M. 2020. Prison Arts Program Outcomes: A Scoping Review. *The Journal of Correctional Education* 71 (3), 54-82. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/prison-arts-program-outcomes-scoping-review/docview/2621879976/se-2?accountid=12003>

Nickeas, S. 2018. Arts Interventions and The Desistance Process: Agency Through Art Among Female During Incarceration and Upon Release. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy. The University of West London. <https://repository.uwl.ac.uk/id/eprint/4756/1/Sophie%20Nickeas%20revised%20thesis%20final%202018%20pdf.pdf>

Nugent, B. & Loucks, N. 2011. The Arts and Prisoners: Experiences of Creative Rehabilitation. *The Howard Journal of Criminal Justice* 50 (4), 356-370. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2011.00672.x>

Van der Meulen, E. & Omstead, J. 2021. The Limits of Rehabilitation and Recidivism Reduction: Re-thinking the Evaluation of Arts Programming in Prisons. *The Prison Journal* 101 (1), 102-122. <http://dx.doi.org/10.1177/0032885520978477>

Walsh, C.A., Rutherford, G. & Crough, M. 2013. Arts-based research: Creating social change for incarcerated women. *Creative Approaches to Research* 6 (1), 119-139. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/arts-based-research-creating-social-change/docview/1758008285/se-2?accountid=12003>

Kuviot

Kuvio 1: Aineiston systemaattinen valinta	21
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Sisäänotto- ja poissulkukriteerit	19
Taulukko 2: Hakutermit	20

Liitteet

Liite 1: Tutkijantaulukko	48
Liite 2: Aineistohaku	52

Liite 1: Tutkijantaulukko

Tutkimuksen otsikko, tekijät, julkaisija ja julkaisuvuosi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohde-ryhmä	Keskeisimmät tutkimustulokset	Valintaperusteet
<p>Prison Arts Program Outcomes: A Scoping Review</p> <p>Danielle Maude Littman & Shannon M. Sliva</p> <p>The Journal of Correctional Education 71(3) 2020</p>	Arvioida ja kuvailla erilaisten vangituille osallistujille suunnattujen taideohjelmien vaikutuksia ja tuloksia.	Kartoittava kat-saus, aineis-tossa 25 tutki-musta, joista viiden kohde-ryhmänä nais-vangit.	Vankilan taide-ohjelmiin osal-listuminen on yhteydessä eri-laisiin sosio-emotionaalisiin osa-alueisiin.	Vastaa ainakin yhteen tutki-muskysymykseen.
<p>Group Art Therapy With Incarcerated Women</p> <p>Bonnie J. Erickson & Mark E. Young</p> <p>Journal of Addictions & Offender Counseling 2010, volume 31</p>	Kuvailla mene-telmiä, tekniikoita ja ta-pausesimerkkejä ryhmä-taideterapiasta rikostaustaisten naisten parissa.	Tapaustutki-mus, päihde-hoito-ohjelman taideterapiaryh-mään osallistu-neet naiset (n=2).	Ryhmämuotoi-nen taidetera-pia voi olla vai-kuttava ja tehokas terapeut-tinen hoito-muoto.	Vastaa ainakin yhteen tutkimus-kysymykseen.
<p>Impact of Integrated Arts Therapy: An Intervention Program for Young Female Offenders in Correctional Institution</p> <p>Kristi Kõiv & Lii Kaudne</p> <p>Psychology 2015, 6</p>	Arvioida taide-terapian vaiku-tuksia tunne-elämän sekä käyttäytymisen haasteita koke-neille nuorille naisrikoksente-kijöille.	Kokeellinen tut-kimus, ennen ja jälkeen inter-vention toteu-tettu vahvuuk-sia ja vaikeuksia kartoittava SDQ-kysely ja käyttäytymistä kartoittava BC-kysely. Interven-tioryhmä (n=12) ja kontrolli-ryhmä (n=17), 14-17-vuotiaat nuoret naiset	Interventioryh-män ja kontrolli-ryhmän välillä merkittäviä eroja tuloksissa ennen ja jäl-keen interven-tion: interven-tioryhmällä vä-heni käytökseen ja tunteisiin liittyvät ongel-mat sekä ag-gressiivinen käytös. Lisäksi prososiaalinen käytös lisääntyi interventioryh-män kesken.	Vastaa ainakin yhteen tutki-muskysymykseen.

Tutkimuksen otsikko, tekijät, julkaisija ja julkaisuvuosi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohde-ryhmä	Keskeisimmät tutkimustulokset	Valintaperusteet
<p>The Limits of Rehabilitation and Recidivism Reduction: Rethinking the Evaluation of Arts Programming in Prisons</p> <p>Emily van der Meulen & Jackie Omstead</p> <p>The Prison Journal 2021, Vol. 101(1), 102-122</p>	<p>Tutkia osallistujien kokemuksia erityisesti taiteeseen osallistumisesta ja yhteisöllisyyden rakentamisesta.</p>	<p>Keskimäärin yhdeksän naista tai transnaista jokaisella taapaamisella, yhteensä yli 30 osallistujaa.</p>	<p>Taideohjelmassa koettiin onnistumisia etenkin taiteelliseen toimintaan sitoutumisen ja yhteisöllisyyden rakentamisen näkökulmasta.</p>	<p>Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.</p>
<p>Beyond words: Art therapy for self-expression with female inmates</p> <p>Effie Koomson, Mavis Osei & Rebecca Essel</p> <p>Nairobi Journal of Humanities and Social Sciences 2020, Volume 4, issue 3</p>	<p>Selvittää taide-terapian potentiaalia depresiota, ahdistusta ja stressiä kokevien naisvankien eheyty-misessä.</p>	<p>Laadullinen tutkimus, 19-60-vuotiaat naisvangit (n=34).</p>	<p>Taide on sanattoman viestinnän väline tunteiden ilmaisuun.</p> <p>Taideterapia voi vähentää masennuksen ja ahdistuksen tunteita sekä pelkoa ja stressiä.</p>	<p>Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.</p>
<p>Art: Trauma to Therapy for Aging Female Prisoners</p> <p>Aileen Hongo, Anne Katz & Korinja Valenti</p> <p>Traumatology 2015, Vol. 21, No. 3, 201-207</p>	<p>Kuvailla luovien taidetyöpajojen avulla ikääntyneiden naisvankien havaintoja ja mielipiteitä trauman merkityksestä omassa elämässä.</p>	<p>50- ja yli 50-vuotiaat naisvangit (n=20).</p>	<p>Osallistujien vastauksissa ilmeni myönteisiä vaikutuksia viiteen eri teemaan liittyen: 1) mahdollisuus unelmointiin, 2) yhteyden tunne, 3) yhteinen ymmärrys 4) tunteiden vapautuminen ja 5) epätsekäs huoli.</p>	<p>Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.</p>

Tutkimuksen otsikko, tekijät, julkaisija ja julkaisuvuosi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohde-ryhmä	Keskeisimmät tutkimustulokset	Valintaperusteet
<p>The Arts and Prisoners: Experiences of Creative Rehabilitation</p> <p>Briege Nugent & Nancy Loucks</p> <p>The Howard Journal of Criminal Justice 2011, Vol. 50, No. 4, 356-370</p>	<p>Esitellä naisten-vankilassa toteutettujen taideohjelmien vaikutuksia.</p>	<p>Naisvangit (n=112).</p>	<p>Taiteella voi olla merkittäviä kuntoutuksellisia hyötyjä rikoksentekijöille. Taidetoiminta ei näy strategisissa linjoissa, eikä resurssit mahdollista laajemmin toimintaa, taidetoiminta on enimmäkseen lisänä muille kuntouttaville toimintoille.</p>	<p>Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.</p>
<p>ARTS-BASED RESEARCH: CREATING SOCIAL CHANGE FOR INCARCERATED WOMEN</p> <p>Christine A. Walsh, Gayle Rutherford & Meredith Crough</p> <p>Creative Approaches to Research 2013, Vol. 6, No. 1, 119-139</p>	<p>Edistää taideperustaisen tutkimuksen menetelmien avulla yksilön ja yhteisön äänen kuuluviin tulemistä, dialogia ja reflektiota, sekä tutkia aihetta merkityksellisillä tavoilla.</p>	<p>Köyhyyttä, köyhtömyyttä ja vankeutta kokee alkuperäiskansaan kuuluvat naiset, joista vankeudessa oli 25 ja vankeusrangautuksen suorittaneita 14 (n=39).</p>	<p>Ryhmässä yhdessä luominen mahdollisti osallistujien yksilöllisten tarinoiden kertomisen sekä yhteisöllisyyden luomisen.</p> <p>Yhteisöllisyydellä oli voimaannuttava vaikutus, osallistujissa havaittiin henkilökohtaista ja sosiaalista muutosta.</p>	<p>Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.</p>
<p>Re-imagining futures: Exploring arts interventions and the process of desistance: Creative writing and journal making with female prisoners</p> <p>Charlotte Bilby, Laura Caulfield & Louise Ridley</p>	<p>Mahdollistaa vankeudessa oleville naisille luovia menetelmiä itseilmaisun tueksi.</p>	<p>Vankeutta suorittavat naiset, ensimmäisen kierroksen osallistujat (n=3) ja toisen kierroksen osallistujat (n=6).</p>	<p>Myönteisiä vaikutuksia havaittiin eri osa-alueilla, jotka jaettiin neljään teemaan: sitoutuminen ja ihmissuhteet, tulevaisuuden oppiminen ja itsensä kehittäminen, vastavuus ja tila. Luovaan toimintaan osallistuminen vaikutti</p>	<p>Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.</p>

Tutkimuksen otsikko, tekijät, julkaisija ja julkaisu vuosi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen kohde-ryhmä	Keskeisimmät tutkimustulokset	Valintaperusteet
Research report, Arts Alliance 2013			osallistujien näkemykseen itsestään, mikä on yksi desistanssin keskeinen elementti.	
<p>ARTS INTERVENTIONS AND THE DE-SISTANCE PROCESS: AGENCY THROUGH ART AMONG FEMALE OFFENDERS DURING INCARCERATION AND UPON RELEASE</p> <p>Nickeas, Sophie</p> <p>Thesis for the degree of Doctor of Philosophy. The University of West London. 2018.</p>	<p>Selvittää, millä tavoin taidetoimintaan osallistuminen vankeusaikana voi tukea ja kiihdyttää desistanssiproessia.</p> <p>Selvittää taiteeseen sitoutumisen, myönteisen identiteetti muutoksen ja desistanssin yhteyttä.</p>	Rikostaustaiset naiset (n=6).	Taiteen harjoittaminen vankeusaikana rakentaa itseluottamusta ja tukee autonomiaa ja toimijuutta. Näiden tekijöiden kautta taide tukee kuntoutumista ja desistanssia.	Vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymykseen.

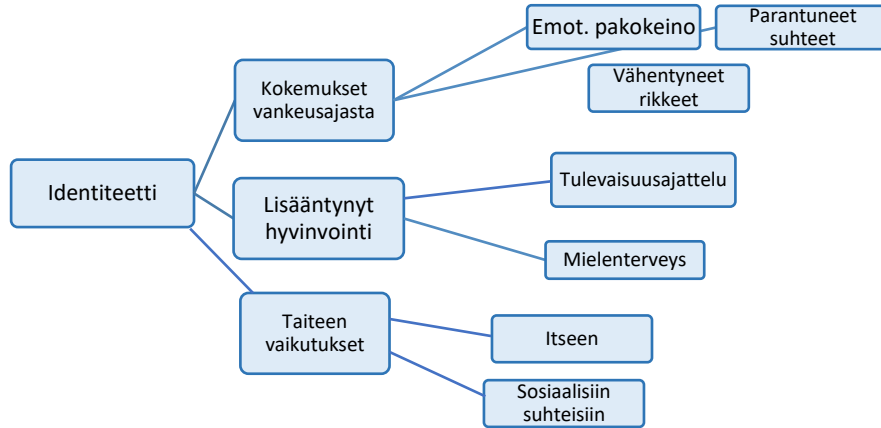
Liite 2: Aineistohaku

Tietokanta	Haun rajaukset	Hakutermit	Tulos	Otsikon perusteella
EBSCOhost	Advanced search 2010-2022 Full text	art AND prison AND women OR female	29	1
		art program OR arts OR art therapy OR prison art AND correctional populations OR inmates OR offenders OR prisoners AND women OR female AND rehabilitation OR desistance OR benefits	26	4
		art-based method* OR art therapy OR art AND correctional populations OR inmates OR offenders OR prisoners AND women OR female AND rehabilitation OR desistance OR benefits	9	1
		Yhteensä Päällekkäisyyksien poiston jälkeen		6 3
Google Scholar	Advanced search 2010-2022	arts AND desistance AND "female prisoners"	527	4
		"arts program" AND desistance AND "female prisoners" OR "incarcerated women"	18	3
		"art in prisons" AND "correctional populations" AND women	31	4
		art AND "detachment from crime" AND women	1	0
		"art therapy" AND trauma AND "female inmates" AND recidivism OR desistance	147	5
		"arts with offenders" AND female OR women	53	6
		"prison art" AND "incarcerated women" AND desistance	17	4
		Yhteensä Päällekkäisyyksien poiston jälkeen		26 16

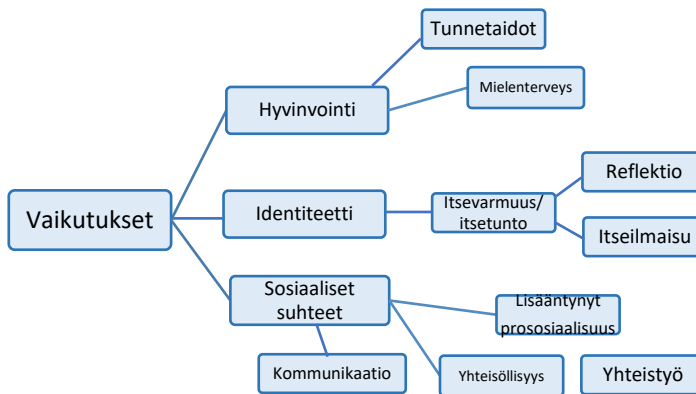
ProQuest	Advanced search	"incarcerated women" AND art	325	7
	Full text	"women prison" OR "female offenders" AND art AND effectiveness	100	3
	2010-2022	"women prison" OR "female offenders" AND art AND rehabilitation OR benefits	204	7
	Language: English			
	Scholarly journals	"incarcerated women" AND "prison art" AND rehabilitation OR benefits "arts program" AND imprisonment	4 21	1 3
		Yhteensä Päällekkäisyyksien poiston jälkeen		21 13
SAGE Premier	Advanced search	"women prison" OR "women offenders" AND art AND effectiveness	21	4
	Open access content only	"incarcerated women" OR "female prison*" AND art AND rehabilitation	23	0
	2010-2022			
	Research article	art AND "female prisoners" AND effects	68	0
		"art therapy" AND prison AND women AND desistance	12	1
		arts AND incarcera* AND women creative AND "incarcerated women"	103 19	0 2
		Yhteensä Päällekkäisyyksien poiston jälkeen		7 7

Liite 3: Aineiston teemoittelu

Miten taiteella voidaan edistää rikostaustaisten naisten valmiuksia rikollisuudesta irrottautumiseen?

Minkälaisia myönteisiä vaikutuksia taiteella on rikostaustaisille naisille?

Miten taidetta on hyödynnetty rikosseuraamustyössä?

